

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

PISATELJEVANJE – POKLIC ALI POSŁANSTVO?

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica:
Vita HUS, 8. b

Mentorica:
Katja JANIČ, prof. slov. jezika s knjiž.

Celje, marec 2022

I. osnovna šola Celje
Vrunčeva ulica 13
3000 Celje

PISATELJEVANJE – POKLIC ALI POSLANSTVO?

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica:
Vita Hus

Mentorica:
Katja Janič, prof. slov. jezika s knjiž.

Področje: slovenski jezik ali književnost

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2022

POVZETEK

Pisateljstvo je danost, ki ni dana vsakomur. Pisatelji so glasniki ljudstva, ki imajo pomembno vlogo v družbi. Njihovo vodilo ni in ne more biti zaslužek – Slovenija je premajhna za kaj takega. Obstaja sicer nekaj družbenih mehanizmov, s katerimi država lajša njihov ekonomski položaj, vendar – kdor želi obogateti, naj se pisateljskemu poklicu izogne. V raziskovalni nalogi sem iskala odgovore na vprašanja, kdaj in zakaj ravno takrat se v slovenskem prostoru pojavijo poklicni pisatelji, nadalje me je zanimalo, kakšno je stanje danes, ali pisatelji svoje pisanje doživljajo kot svojevrstno poslanstvo, kako se v Sloveniji živi od pisateljstva, kakšni so honorarji, od česa je odvisna višina le-teh, na kakšen način avtorjem pomaga država ipd. Ugotoviti sem želela, kdo so slovenski mladinski pisatelji, ki se preživljajo izključno s pisateljstvom, in s čim si poleg pisanja eksistenco zagotavljajo tisti pisatelji, ki jim pisanje ni glavni vir preživetja. Najdragocenejše informacije sem pridobila s pomočjo intervjujev sodobnih mladinskih pisateljic in pisateljev ter založnika. V teoretičnem delu sem z metodo dela z viri in literaturo nadgradila svoje vedenje o zgodovini slovenskega poklicnega pisateljstva in položaju slovenske knjige na trgu. V drugem delu naloge pa sem z metodo intervjuja zbrala informacije, s katerimi sem potrdila ali ovrgla zastavljene hipoteze. Naloga prinaša presenetljivo ugotovitev, da tudi najbolj brani in izposojani slovenski avtorji ne morejo dostojno živeti zgolj od svojega ustvarjalnega dela.

Ključne besede: pisatelj, poklic, poslanstvo, honorar, sodobni mladinski pisatelji

ABSTRACT

Writing talent is not given to everyone. Writers are the voices of the people who play an important role in society. Salary is not and cannot be their guiding principle. Slovenia is too small for something like that. There are some social mechanisms that the state uses to alleviate their economic situation, but those who want to get rich should avoid the writing profession. In my research paper I was looking for answers to the question of when professional writers appear in Slovenia and why at that time. I was also interested in the current state of play, whether writers perceive their writing as a unique mission, how people make a living from writing in Slovenia, what are the fees and what determines their amount, how the state helps authors, etc. I wanted to find out who the Slovenian youth writers are, who make a living exclusively from writing, and what, in addition to writing, is the source of income of those writers for whom writing is not their main livelihood activity. I gained the most valuable information through interviews with contemporary youth writers and a publisher. In the theoretical part, I built on my knowledge of the history of Slovene professional writing and the position of Slovene books on the market using sources and literature as a work method. In the second part of the thesis, I gathered information using the interview method, which I used to confirm or refute the hypotheses set. The research paper brings a surprising finding that even the most read and borrowed Slovenian authors cannot live decently only from their creative work and that the state could do more to regulate their situation.

Key words: writer, profession, mission, fee, contemporary youth writers

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem ge. Janji Vidmar, ge. Aksinji Kermauner, ge. Nataši Konc Lorenzutti, ge. Ifigeniji Simonović, ge. Desi Muck, g. Igorju Blažini, g. Ivanu Sivcu, g. Tadeju Golobu, g. Igorju Karlovšku, g. Sebastijanu Preglju, g. Vinku Möderndorferju in g. Primožu Suhodolčanu, da so se prijazno odzvali moji prošnji in mi, kot se je zdelo, brez pomisleka priskočili na pomoč. Brez njihove pomoči moje raziskovanje ne bi bilo uspešno.

Zahvaljujem se svoji mentorici za pomoč in usmerjanje pri raziskovanju ter šolski knjižničarki za pomoč pri iskanju literature.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
1.1 OPIS RAZISKOVALNEGA PROBLEMA.....	1
1.2 NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE	2
1.3 HIPOTEZE	2
1.4 METODE RAZISKOVALNEGA DELA	2
1.4.1 Metoda dela z viri in literaturo.....	2
1.4.2 Metoda intervjuja.....	3
1.4.3 Delo z orodji in pripomočki	3
2 TEORETIČNI DEL.....	4
2.1 PISATELJEVANJE KOT DEL KNJIŽEVNOSTI	4
2.1.1 Mladinska književnost	4
2.2 OBDOBJA SLO. PISANJA GLEDE NA PROFESIONALIZACIJO	5
2.2.1 Neprofesionalno obdobje (1770–1848/50).....	5
2.2.2 Intenziven razmah pogojev za profesionalizacijo (1850–1900)	7
2.2.3 Obdobje hitrega (kapitalističnega) razvoja (1900–1945)	7
2.2.4 Reguliran literarni sistem (1945–1990).....	8
2.2.5 Prilagajanje novemu družbenemu redu (po letu 1991)	8
2.3 POLOŽAJ KNJIGE IN SLOVENSКИH PISATELJEV V SAMOSTOJNI DRŽAVI.....	8
2.3.1 Slovenske knjižnice	9
Splošne knjižnice	9
Šolske knjižnice.....	9
Informacijski sistem COBISS	10
Knjižnično nadomestilo	10
2.3.2 Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (JAK RS)	12
2.3.3 Društvo slovenskih pisateljev (DSP)	12
2.3.4 Slovenski center PEN	12
2.3.5 Literarne nagrade	13
Prešernova nagrada.....	13
2.4 SODOBNI SLOVENSKI MLADINSKI PISATELJI IN PISATELJICE – ŽIVLJENJE IN DELO.....	14
2.4.1 Janja Vidmar	14
2.4.2 Aksinja Kermauner	15
2.4.3 Nataša Konc Lorenzutti	15
2.4.4 Ivan Sivec.....	16
2.4.5 Tadej Golob	17
2.4.6 Igor Karlovšek	17

2.4.7 Sebastijan Pregelj	18
2.4.8 Vinko Möderndorfer.....	18
2.4.9 Primož Suhodolčan	19
2.4.10 Ifigenija Simonović.....	19
2.4.11 Desa Muck	20
2.4.12 Igor Blažina	21
3 EMPIRIČNI DEL.....	22
3.1 KATERE SLOVENSKE AVTORJE SI NAJPOGOSTEJE IZPOSOJAMO?	22
3.1.1 V splošnih knjižnicah najpogosteje izposojeno gradivo za mladino v letu 2021	22
3.1.2 V splošnih knjižnicah najpogosteje izposojeno gradivo za otroke v letu 2021	22
3.1.3 Izposoja vseh del posameznega avtorja v letu 2021 – v splošnih knjižnicah	23
3.1.4 Izposoja na I. OŠ Celje.....	23
3.2 INTERVJUJI Z GO. JANJO VIDMAR, GO. AKSINJO KERMAUNER, GO. NATAŠO KONC LORENZUTTI, G. IVANOM SIVCEM, G. TADEJEM GOLOBOM, G. IGORJEM KARLOVŠKOM, G. SEBASTIJANOM PREGLOM, G. VINKOM MÖDERNDORFERJEM IN G. PRIMOŽEM SUHODOLČANOM.....	23
3.3 INTERVJU Z GO. IFIGENIJO SIMONOVIĆ	34
3.4 INTERVJU Z GO. DESO MUCK IN G. IGORJEM BLAŽINO.....	36
3.5 ANALIZA INTERVJUJEV.....	38
3.5.1 Analiza intervjujev pisateljic in pisateljev (6 pisateljev in 3 pisateljice)	38
3.5.2 Analiza intervjuja z go. Ifigenijo Simonović	39
3.5.3 Analiza intervjuja z go. Deso Muck in g. Igorjem Blažino	40
4 SKLEPNE UGOTOVITVE	40
5 ZAKLJUČEK.....	42
6 LITERATURA IN VIRI	43

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer poslane pošte za vzpostavitev stika	3
Slika 2: Izplačilo knjižničnega nadomestila leta 2006	11
Slika 3: Janja Vidmar	14
Slika 4: Debeluška	14
Slika 5: Aksinja Kermauner	15
Slika 6: Žiga Špaget je za punce magnet	15
Slika 7: Nataša Konc Lorenzutti	16
Slika 8: Gremo mi v tri krasne	16
Slika 9: Ivan Sivec	16
Slika 10: Neverjetne počitnice	16
Slika 11: Tadej Golob	17
Slika 12: Jezero	17
Slika 13: Zlati zob	17
Slika 14: Igor Karlovšek	17
Slika 15: Preživetje	17
Slika 16: Pobeg	17
Slika 17: Sebastijan Pregelj	18
Slika 18: V Elvisovi sobi	18
Slika 19: Vrnitev	18
Slika 20: Vinko Möderndorfer	19
Slika 21: Kit na plaži	19
Slika 22: Kot v filmu	19
Slika 23: Primož Suhodolčan	19
Slika 24: Košarkar naj bo	19
Slika 25: Ifigenija Simonović	20
Slika 26: Poljub za princeso Kvakico	20
Slika 27: Desa Muck	21
Slika 28: Anica in velika skrivnost	21
Slika 29: Blazno resno o šoli	21
Slika 30: Igor Blažina in Desa Muck	21

1 UVOD

Družbeni položaj avtorjev (pisateljev) se je skozi različna zgodovinska obdobja – od prvih pisateljskih poskusov pa vse do danes – spreminjal. Začetek slovenske književnosti sega v čas pogumnih posameznikov, ki jim pisanje ni bil osnovni poklic, vsak je pisal s posebnim poslanstvom in z ljubeznijo do slovenskega jezika. Večstoletna želja naših prednikov, da se slovenski jezik in narod priznata, je bila končno izpolnjena leta 1991, ko smo Slovenci dobili svojo državo. Pišemo in objavljamo lahko brez strahu pred cenzuro. Prešernovo Zdravljico lahko zapojemo javno, na ves glas. Zdi se, da so slovenski avtorji in knjige opravili svojo družbeno vlogo. Se s tem spreminja tudi njihova vloga v družbi?

Pri snovanju raziskovalne naloge sem se vedno znova vračala k vprašanju, kako danes, več kot 30 let po osamosvojitvi, živijo pisatelji. So cenjeni? Lahko dostojno živijo? Jim zaslužek omogoča razkošno življenje? Lahko vsak postane pisatelj? Z mentorico sva presojali, katere poti ubrati, da pridobim relevantne odgovore. Od začetka šolskega leta sem skrbno brskala po literaturi, brala članke in knjige, vedela pa sem, da mi z najdragocenejšimi informacijami lahko pomagajo ravno pisateljice in pisatelji, zato sem jih prosila za pomoč.

1.1 OPIS RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Pri pouku slovenščine pri književnosti spoznavamo pisatelje in se pri tem učimo predvsem o njihovem življenju in delu. Spoznavamo, kdaj in kako so živeli, kje in za katere poklice so se šolali ipd. Do zdaj sem izvedela, da nihče od slovenskih pisateljev ni ravno živel v izobilju, kvečjemu so bili revni in so komaj shajali. Ko sem v nižjih razredih poslušala o tem, da je bil kakšen pisatelj reven ali da je reven umrl, se me je to zelo dotaknilo, pravzaprav se me še vedno. Razmišljanje o tej problematiki me je privedlo do tega, da sem pomislila, da bi to bila zanimiva tema za raziskovanje.

Odločila sem se raziskati, kako slovenski pisatelji živijo danes in kakšen je njihov položaj v družbi. Je životarjenje v tem poklicu preteklost, zgodovina? Zanimalo me je, ali se v Sloveniji da preživeti izključno s pisanjem in objavljanjem knjig, zgodb ipd.

1.2 NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE

Raziskovalno nalogo sem pripravila z namenom, da odgovorim na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kdo so bili prvi slovenski poklicni pisatelji, kdaj so živeli in katere okoliščine so omogočile pojav poklicnega pisateljevanja?
- Kako se v Sloveniji danes (pre)živi od pisateljevanja in ali se kateri od sodobnih mladinskih pisateljev preživlja izključno s pisanjem?
- Katere poklice opravljajo tisti sodobni pisatelji, ki jim pisanje ni glavni vir preživetja?
- Od česa je odvisna višina honorarjev in kakšne zasluge omogoča pisateljevanje?
- V kakšni meri država pomaga pisateljem in jih spodbuja k ustvarjalnosti?

1.3 HIPOTEZE

Pred raziskovalnim delom sem si zastavila naslednje hipoteze:

H 1: Pisateljevanje je več kot poklic.

H 2: Zaradi majhnosti Slovenije le malo pisateljev živi zgolj od svojega ustvarjanja, zato prihodke ustvarjajo tudi na drugih področjih.

H 3: Trije najbolj izposojani mladinski pisatelji lahko dostojno živijo zgolj od svojega literarnega ustvarjanja.

H 4: Država pomaga pisateljem in jih spodbuja k ustvarjalnosti.

1.4 METODE RAZISKOVALNEGA DELA

Pri pripravi raziskovalne naloge sem uporabila naslednje metode raziskovanja:

- metodo dela z viri in literaturo,
- metodo intervjuja,
- delo z orodji in pripomočki,
- metodo analize in sinteze.

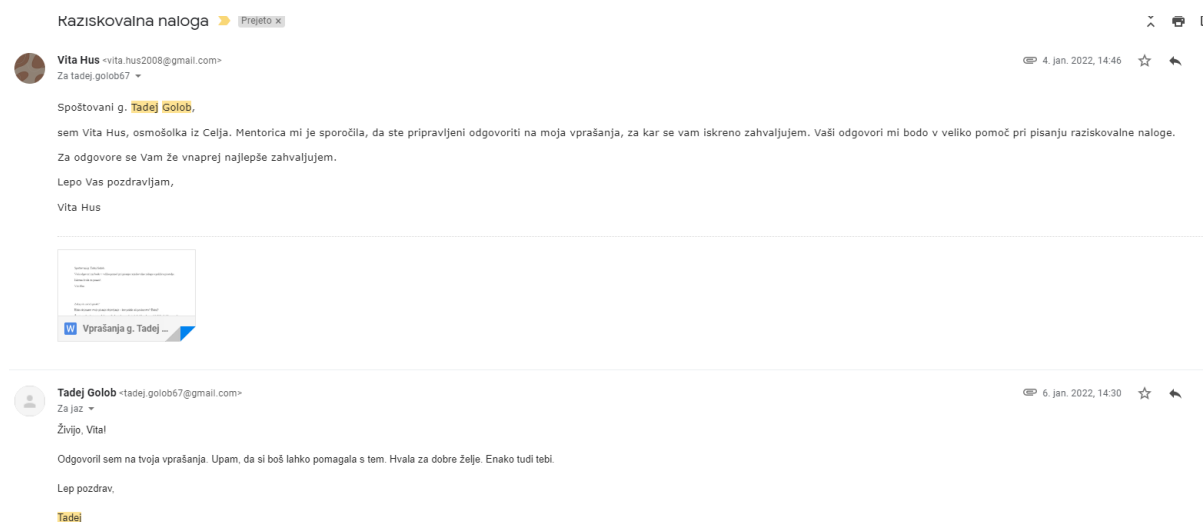
1.4.1 Metoda dela z viri in literaturo

Ustrezne informacije sem najprej poiskala v domači literaturi in verodostojnih spletnih virih. Pregledala sem spletno stran Društva slovenskih pisateljev, s pomočjo COBISS-a ugotovila, kdo so bili v letu 2021 najbolj brani slovenski (mladinski) pisatelji in pisateljice in katera njihova dela so bila leta 2021 najpogostejše izposojena. V veliko pomoč so mi bili članki in intervjuji, objavljeni na spletu, zlasti na spletni strani časopisa Delo. Ob sobotah sem prebirala Sobotno prilogo Dela. Pomagala sem si tudi z izbrano strokovno literaturo, ki sta mi jo priporočili mentorica in knjižničarka.

1.4.2 Metoda intervjuja

Za pomoč pri preverjanju postavljenih hipotez raziskovalne naloge sem uporabila metodo strukturiranega intervjuja, ki je bil sestavljen iz 6 vprašanj. Vprašanja sem po elektronski pošti posredovala izbranim sodobnim mladinskim pisateljem in pisateljicam (skupno enajstim). Z njihove strani sem želela pridobiti konkretne podatke, predvsem glede možnosti preživljanja izključno s pisateljevanjem, višini honorarjev in tudi o tem, ali poleg pisateljevanja opravljajo še kak drug poklic, morda tistega, za katerega so se šolali.

Od založnika sem želela pridobiti podatke o stanju na slovenskem trgu, zato sem vprašanja poslala tudi njemu. Izbrala sem tiste pisatelje, ki so zadnja leta med najbolj branimi, dve pisateljici pa sem izbrala, ker dobro poznata obravnavano tematiko – ena je bila v preteklosti predsednica Društva slovenskih pisateljev, druga pa predsednica centra PEN. Za posredovanje vprašanj preko elektronske pošte sem se odločila zato, da so imeli intervjuvanci možnost vsebinske priprave odgovorov in daljši čas za posredovanje odgovorov.

Slika 1: Primer poslani pošte za vzpostavitev stika

1.4.3 Delo z orodji in pripomočki

Pri pisanju raziskovalne naloge sem uporabljala računalniške programe Microsoft Word, Microsoft OneDrive in Slikar. Raziskovalno nalogo sem pisala v okolju Word, nato pa jo delila v okolju OneDrive, da je lahko mentorica spremljala moje delo in me usmerjala. V popoldanskih urah in ob vikendih sem za srečanje z mentorico uporabljala videokonferenčni sistem Zoom.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 PISATELJEVANJE KOT DEL KNJIŽEVNOSTI

Književnost je eno izmed pomembnih področjih splošne kulturne dejavnosti, v njej se odseva življenje ljudi v določenem obdobju ter njihova prizadevanja za boljšo prihodnost. V primerjavi z drugimi številčnejšimi narodi smo maloštevilni Slovenci dolga stoletja živeli pod tujimi okovi, zato se v naši literaturi dolgo časa kažejo tudi težnje po narodni svobodi. V posameznih obdobjih se razkrivajo domače razmere, bolj ali manj pa tudi ves zapleteni razvoj evropskega družbenega, gospodarskega, državnega, političnega, miselnega in književnega dogajanja.

Ena izmed dejavnosti književnosti je tudi pisateljstvo. Slovar slovenskega knjižnega jezika glagol *pisateljati* razlaga takole – pisati romane, povesti, novele (dostop fran.si, 2. 11. 2021).

2.1.1 Mladinska književnost

S pojmom mladinska književnost označujemo besedila, ki so bila ustvarjena za otroke in mladino, in tudi vsa tista besedila, ki jih otroci in mladina berejo, čeprav niso bila ustvarjena izrecno zanje. Mladinska književnost se od književnosti nasploh loči po tem, da je mladinska književnost prilagojena mlademu bralcu, njegovim izkušnjam in zrelosti (dostop pefprints.pef.uni-lj.si/, 15. 11. 2022).

Osnovnošolci se s književnostjo, tudi mladinsko, srečujejo pri pouku književnosti (v 6. razredu je književnosti namenjenih 70 ur od skupno 175; v 7. razredu 56 ur od skupno 140; v 8. razredu 49 ur od 122,5 in v 9. r. 58 ur od 144), kjer skozi berila in besedila v njih spoznavajo pisatelje (tudi slovenske) in pridobijo literarnozgodovinsko in literarnoteoretično znanje. Tudi domače branje sodi v obvezni del učnega načrta za slovenščino, učitelji slovenščine zato v skladu z veljavnim učnim načrtom pripravijo ustrezne seznime po posameznih razredih (UN za slovenščino, 2018).

Priporočljive seznime knjig učitelji slovenščine (v sodelovanju s knjižničarji) oblikujejo tudi za bralno značko – kulturno gibanje in prostovoljno dejavnost, ki že več desetletij mlade spodbuja k branju. Gibanje je del Zveze prijateljev mladine Slovenije. Kdor bralno značko osvoji v vseh devetih letih šolanja, postane zlati bralec in prejme tudi knjižno nagrado (dostop bralnaznacka.si, dostop 1. 3. 2022).

Dodatno lahko učenci tekmujejo v znanju iz slovenščine (Mehurčki 1.–3. razred; Cankarjevo tekmovanje 4.–9. razred). Za tekmovanje priporočila in izbor besedil pripravi Državna komisija Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. V šol. letu 2021/2022 so bili za 2. vzgojno-izobraževalno obdobje izbrani Nataša Konc Lorenzutti, Andrej Rozman Roza in Josip Jurčič; za 8. in 9. razred pa Nataša Konc Lorenzutti in Janja Vidmar (dostop zrss.si, 1. 3. 2022).

Sedmošolci v okviru projekta Rastem s knjigo, ki ga izvaja Javna agencija za knjigo RS, dobijo knjigo; letos je bila izbrana knjiga pisatelja Vinka Möderndorferja Jaz sem Andrej (dostop jakrs.si, 1. 3. 2022).

2.2 OBDOBJA SLO. PISANJA GLEDE NA PROFESIONALIZACIJO

Da bi lažje primerjala današnji položaj slovenskih pisateljev in pisateljic s položajem v preteklosti, želim na kratko predstaviti razvoj slovenske književnosti – s poudarkom na tem, ali so avtorji v preteklosti imeli možnost preživljanja s svojim pisanjem/objavljanjem ali ne.

Odločila sem se za predstavitev nekaterih ključnih slovenskih avtorjev, ki jih obravnavamo pri pouku književnosti v tretji triadi. Pri tem si nisem izbrala delitve po literarnovednem ključu, ki se zgodi v 9. r., in sicer po obdobjih: pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna, književnost po drugi svetovni vojni; sodobna književnost (UN za slovenščino, 2018), ampak delitev, ki jo je uporabil Marjan Dovič v knjigi *Slovenski pisatelj: Razvoj vloge literarnega proizvajalca v slovenskem literarnem sistemu* (2007).

Dovič je obdobja slovenskega pisanja razdelil glede na profesionalizacijo literarnega ustvarjalca (pisatelja/avtorja). Profesionalizacija pomeni predvsem to, da si avtor s svojim pisanjem financira ne le izdajo lastnega dela, temveč tudi lastno eksistenco, torej od pisanja živi. Omenjeni avtor navaja, da do sredine 19. stoletja v slovenskem prostoru pravzaprav sploh ni možnosti za to, da bi pisatelji od pisanja lahko živeli, okoliščine namreč tega ne omogočajo (npr. nerazvitost medijev, premalo bralcev). Dodaja še, da je takrat literarna produkcija močno vezana na podporo mecenov, torej tistih, ki prostovoljno denarno podpirajo umetnike (Dovič 2007: 288).

Eden tistih, ki je bil deležen mecenske pomoči, je bil Primož Trubar, začetnik slovenske književnosti, ki je leta 1550 v nemškem Rothenburgu napisal in izdal prvi slovenski knjigi: Abecednik in Katekizem. Trubar je bil duhovnik. Šolal se je na tujem, mdr. na Reki, v Salzburgu, Trstu in na Dunaju. Nanj je pomembno vplival tržaški škof Bonomo (mecen), ki ga je seznanil s protestantskimi nazori. Domače cerkvene oblasti so Trubarja zaradi protestantskih idej pogosto preganjale, tako da je večkrat pobegnil v Trst in Nemčijo. Na Nemškem je tudi umrl (1586). Knjiga mu je bila pripomoček, s katerim je med slovenskim ljudstvom širil svoje ideje ter svoje poglede na vero in družbo. S pisano besedo je tudi ostajal v stiku z rojaki (Leskovar 2014: 27–29).

Nadalje Marijan Dovič (2007: 134) obdobja slovenskega pisanja glede na profesionalizacijo deli v 5 obdobj, ki jih le orientacijsko zamejujejo spodnje letnice.

2.2.1 Neprofesionalno obdobje (1770–1848/50)

Kot rečeno, v tem obdobju literarni sistem pisateljem ne omogoča, da bi od pisanja lahko živeli. Pri njihovem pisanju so jim zelo v pomoč mecen. Analiza medijskega sistema je pokazala, da

slovenski avtor ni imel niti približne možnosti, da bi omembe vredno zaslužil z literarno ali obliterarno dejavnostjo. Do 18. stoletja je bilo pisanje vezano na religijo, šele okrog leta 1800, morda celo nekoliko prej, se zgodi premik v posvetno književnost. **Linhart** in **Vodnik** sta se uveljavila kot posvetna razumnika, primarno eksistenco, torej preživetje, pa sta si zagotovila z zaposlitvijo v razvijajočem se javnem sektorju. Zagotovo sta kaj zaslužila tudi z literarno dejavnostjo, vendar ta motiv ni mogel biti v ospredju (Dović 2007: 290).

Anton Tomaž Linhart (1756–1795) je bil slovenski dramatik, pesnik, zgodovinar in šolnik. Bil je osrednja osebnost slovenskega razsvetljenstva in avtor prve slovenske komedije *Županova Micka*. Njegovo delo je raznorodno; obsega nemške verze in dramska dela, prve poskuse znanstvenega zgodovinopisja in številne pobude, s katerimi je segal daleč prek okvirov svojih uradnih dolžnosti; spodbujal je razvoj dramskega slovstva v slovenskem jeziku (Veliki splošni leksikon, četrta knjiga 1997: 2316). Nekaj časa je delal kot arhivar, vendar je bil slabo plačan, nato pa se mu je posrečilo dobiti državno službo – sprva je bil knjižni revizor, nato pa je leta 1786 postal okrožni šolski komisar v ljubljanskem okrožju (ustanovil je kar 18 podeželskih osnovnih šol). Kot ugotavlja Dović, si je s to zaposlitvijo zagotovil primarno eksistenco (zaslužek z lit. ustvarjenjem je postranskega pomena) (Dović 2007: 290).

Valentin Vodnik (1758–1819) je bil duhovnik, profesor, časnikar in jezikoslovec, pisec učbenikov in prevajalec. Velja za prvega slovenskega pesnika (pesniška zbirka *Pesme za pokušino*), avtorja prve slovenske slovnice v slov. jeziku (1811) in prvega slovenskega časnikarja; med letoma 1797 in 1800 je urejal prvi slovenski časnik *Lublanske novice*. Vse bolj ga je pritegovalo kulturno delovanje, zato je leta 1798 opustil duhovniško delo in zaprosil za profesorsko mesto v gimnaziji. Odtlej je večinoma delal kot profesor in si v tem poklicu pridobil velik ugled. Bil je tudi ravnatelj gimnazije ter ravnatelj ljubljanskih osnovnih in obrtnih ali rokodelskih šol (dostop zrc-sazu.si, 9. 1. 2022). Kot ugotavlja Dović, si je z zaposlitvijo v šolstvu zagotovil primarno eksistenco (zaslužek z lit. ustvarjenjem je postranskega pomena) (Dović 2007: 290).

Dović (2006: 132) navaja, da tudi pri **Prešernu** še ne moremo govoriti o profesionalizaciji, čeprav je pesnik sicer prodajal lastne izdaje (*Poezije*, Krst pri Savici). Sklepamo lahko, da si je primarno eksistenco zagotavljal kot pravnik. O tem, kakšne so bile v tistem času razmere na trgu, so skopi podatki. Prešeren je moral v tisk lastnih izdelkov vlagati svoj denar in na lastna ramena prevzeti del finančnega tveganja.

France Prešeren (1800–1849) danes velja za največjega slovenskega pesnika, ki je slovensko poezijo in s tem slovensko besedo povzdignil ob bok velikim evropskim narodom. Kljub želji staršev, da bi postal duhovnik, se je odločil za študij prava. Po diplomu na dunajski pravni fakulteti je v Ljubljani deloval kot odvetnik pri dr. Blažu Crobathu. Tam je nastala tudi večina njegovih pesmi. V poznejših letih je pesnik svoj delavnik opis takole: »Delam 7 ur pri gospodu dr. Crobathu, da lahko 2 uri pri stari Metki pijem« (dostop preseren.net, 9. 1. 2022). Zadnja leta svojega življenja je Prešeren preživel v Kranju. Leta 1846 je bil namreč izbran za deželnega odvetnika v Kranju, zato je tu nekaj let pred smrtjo odprl samostojno odvetniško pisarno. Umrl je zadolžen reven tudi zato, ker ni izkoriščal možnosti za zaslužek, ki so se mu kot odvetniku ponujale, revne naj bi zastopal brezplačno. Njegovo pesniško ustvarjanje sovпада s časom Metternichovega absolutizma (1815–1848), ko je v državi veljala stroga cenzura.

Osnovnošolcem je poznano predvsem nestrinjanje Prešerna in Jerneja Kopitarja, dvornega cenzorja, tudi zaradi različnega pogleda na slov. jezik in pisanje.

2.2.2 Intenziven razmah pogojev za profesionalizacijo (1850–1900)

To obdobje je zaznamovano z razvojem medijskega sistema in založništva, napredovanjem nacionalne ideje, gospodarskim vzponom meščanstva (ki tudi finančno podpira literarno ustvarjanje) in širitvijo slovenske bralske populacije. V tem času je prvič mogoče oblikovanje tipičnega intelektualca, ki se preživlja z aktivnostmi v medijskem sistemu, predvsem novinarstvu; hkrati pa že obstaja možnost, da resneje služi s proizvodnjo literarnih besedil. Prelomnico (in prehod v naslednje obdobje) je mogoče postaviti na začetek stoletja, ko avtorji moderne uveljavijo nove poglede na pisatelja, njegov družbeni status in finančno nagrajevanje. Od leta 1843 izhajajo Bleiweisove Novice, pridruževati se jim začnejo drugi mediji, s tem se medijski prosto nepredstavljivo hitro odpira. Raste tudi bralska populacija – splošna pismenost zaradi šolskih reform naglo narašča, narašča tudi število mestnih prebivalcev, ki so glavni odjemalci literature. Prvi od slovenskih avtorjev, ki prestopi prag profesionalizma, kar pomeni, da se lahko preživlja s pisanjem, je **Josip Jurčič**. Pri avtorjih, ki so prvi prestopili ta prag, torej tudi pri Jurčiču, ni šlo za pisanje izključno literarnih besedil, temveč za vsakršno pisanje (npr. časopisne novice, eseji, kritike, razprave, prevajanje). Jurčič se je na primer ukvarjal z urednikovanjem, pisanjem časopisnih člankov in komentarjev, sodeloval z revijami in založbami ter objavljал prozna besedila (Dović 2006: 132).

Josip Jurčič (1844–1881) je bil slovenski pisatelj, časnikar, pripovednik ter avtor prvega slovenskega romana (*Deseti brat*) in prve slovenske dramske tragedije (*Tugomer*). Bil je ena osrednjih kulturnih in tudi političnih osebnosti druge polovice 19. stoletja. Že v dijaških letih je služil kruh s pisateljevanjem: urednik Slovenskega glasnika v Celovcu mu je mesečno pošiljal za njegove spise toliko, da je skromno živel. Njegovo prvo leposlovno delo *Pripovedka o beli kači* je bilo objavljeno v Slovenskem glasniku leta 1861, ko je bilo Jurčiču komaj 17 let. Takrat je imel precej možnosti za objavljane v Novicah in Slovenskem glasniku iz Celovca. Študij na Dunaju je zaradi težkih gmotnih razmer opustil. Ko je prenehal izhajati Slovenski glasnik (1868), je ostal brez sredstev za preživljanje, zato je zapustil Dunaj in se vrnil v domovino. Najprej se je zaposlil kot časnikar Slovenskega naroda v Mariboru, nato pa je postal glavni urednik tega časopisa in to delo opravljal do svoje smrti (dostop knjižnica-medvode.si, 10. 1. 2022).

2.2.3 Obdobje hitrega (kapitalističnega) razvoja (1900–1945)

Dović (2006: 133) pojasnjuje, da če odmislimo obe vojni, gre za obdobje relativno hitrega (kapitalističnega) razvoja, v katerem obstaja možnost profesionalne zaposlitve v medijskem sistemu, nekaterim, predvsem proznim avtorjem, pa se prvič ponudi možnost preživetja izključno od literarnih in polliterarnih besedil. Hkrati je to tudi obdobje, ko je že utrjen družbeni položaj pisatelja kot umetnika. Generacija moderne je vstopala že v dokaj razvit literarni sistem – Ivan Cankar in Zofka Kveder sta oba živela od peresa. Štejemo ju za prvega poklicnega oziroma prvo poklicno pisateljico na Slovenskem (Dović: 2006, 133). V tem obdobju so se ustalili tudi načini plačevanja honorarjev. Leta 1919 je bila v Ljubljani ustanovljena univerza,

kar je spodbudilo kupovanje knjig v slovenščini, zato so bile tudi naklade visoke; v tem času nastane mnogo novih založb (Rugelj 2019: 19).

Ivan Cankar (1876–1918) je bil pisatelj, esejist, dramatik in pesnik, eden od štirih predstavnikov slovenske moderne. Po končani maturi na ljubljanski realki se je na Dunaju vpisal na tehnično visoko šolo, nato na slavistiko in romanistiko. Študij je opustil, od leta 1897 se je posvečal le pisanju in živel izključno od svojega pisateljskega dela (dostop mladinska-knjiga.si, 15. 1. 2022). Na Dunaju je živel ubožno, od honorarjev za literarna besedila. Nekateri so bili sorazmerno veliki, toda Cankar ni znal ravnati z denarjem. Po vrnitvi z Dunaja, kjer je preživel 12 let, je živel v Ljubljani. Tudi tukaj se je soočal z denarnimi težavami (dostop zrc-sazu.si, 16. 1. 2022).

Zofka Kveder (1878–1926) je bila pripovednica, urednica in publicistka. Po delu v odvetniški pisarni v Ljubljani se je preselila v Trst, kjer je objavljala pri časopisih Edinost in Slovenka. Med letoma 1900 in 1907 je živela v Pragi, kjer se ji je rodila tudi prva hči. Po Pragi se je ustalila v Zagrebu, kjer je nadaljevala novinarsko delo. Leta 1900 je izdala svojo prvo knjigo Misterij žene. Preživljala se je pisateljevanjem in urednikovanjem (dostop sigledal.org, 17. 1. 2022).

2.2.4 Reguliran literarni sistem (1945–1990)

Med letoma 1945 in 1990 sledi obdobje reguliranega literarnega sistema (cenzura, zaplembe, zaporne kazni pisateljev), ko politična oblast nadzoruje pretok idej. Vprašanje profesionalizacije je v tem času zapleteno, saj je komunistična oblast budno pazila na pisatelje ter usmerjala njihovo delo z nagradami in sankcijami. Avtorji so se v socializmu pogosto pritoževali nad dejstvom, da jim s pisanjem ne uspe preživeti (Dovič: 2006, 133–134). V to obdobje sodijo Vitomil Zupan, ki ga v intervjuju omenja Ifigenija Simonović, ter Taras Kermauner in Beno Božič, ki ju omenja Aksinja Kermauner.

2.2.5 Prilagajanje novemu družbenemu redu (po letu 1991)

Po letu 1991 nastopi obdobje kapitalistične transformacije vodilnih založb in prilagajana založništva in medijev novemu družbenemu redu. Literarno proizvodnjo je vse bolj vpeto v komercialne mehanizme, profesionalizacija pa spet postaja vprašljiva, saj na majhnem trgu skoraj ni možnosti za tržno delovanje v tem segmentu. Literarna produkcija je vezana tudi na državno pomoč (subvencije, štipendije ipd.) (Dovič: 2006: 135). V to obdobje sodijo pisatelji, ki bodo predstavljeni v nadaljevanju in s katerimi je bil opravljen intervju.

2.3 POLOŽAJ KNJIGE IN SLOVENSKIH PISATELJEV V SAMOSTOJNI DRŽAVI

Samo Rugelj v knjigi Krčenje (2019: 21) navaja, da so slovenski knjižni avtorji v primerjavi z mnogimi drugimi kulturnimi delavci na drugih področjih v precej manj varovanem položaju, saj ne obstaja ustanova, kjer bi lahko bili zaposleni v okviru svojega ustvarjalnega poklica, tako kot na primer v gledališču in operi ter baletu, kjer so ustvarjalci redno zaposleni del javnega

sektorja. Sicer obstaja nekaj družbenih mehanizmov, od poplačevanja izposoj njihovih knjig v knjižnicah s knjižničnim nadomestilom, delovne in ustvarjalne štipendije itn., s katerimi ustvarjalci lahko pridejo do dodatnih prihodkov za svoje ustvarjalno delo, kar do neke mere lajša njihov ekonomski položaj. Letno jim je namenjeno kar nekaj literarnih nagrad, ki pa niso vse tudi denarne (Rugelj 2019, 21 in 89).

V nadaljevanju bodo predstavljene ključne slovenske javne institucije, povezane s knjigo, ter nekaj pomembnejših literarnih nagrad.

2.3.1 Slovenske knjižnice

Splošne knjižnice

Sistem knjižnic sestavljajo dve univerzitetni knjižnici (ljubljska in mariborska), strokovne knjižnice, splošne knjižnice in šolske knjižnice. Medtem ko univerzitetni knjižnici skrbita za hranjenje in raziskovanje knjižnega gradiva in knjižne zgodovine, splošne in šolske knjižnice predstavljajo pomembnega partnerja slovenskih knjižnih založb, saj imajo sredstva za nakup knjižničnega gradiva (Rugelj 2019: 34).

Slovenske splošne knjižnice obsegajo 10 območnih knjižnic, 61 osrednjih knjižnic, skoraj 180 krajevnih knjižnic in 12 bibliobusov s skoraj 650 postajališči po manjših slovenskih krajih, s čimer knjižnice za večino slovenskega prebivalstva pomenijo osnovno seznanjanje z novimi knjižnimi vsebinami (Blažina, 2020).

Šolske knjižnice

Iz uradne statistike za šolske knjižnice, na katero bdi Narodna in univerzitetna knjižnice, je razvidno, da je bila zadnja statistika za šolske knjižnice narejena za šolsko leto 2017/2018. Podatki kažejo, da je bilo takrat v osnovnih in srednjih šolah 615 šolskih knjižnic z 821 izposojevališči. Za šolsko leto 2018/2019 je bila narejena statistika za glasbene šole – v njih je 64 knjižnic. Ker se uradno tudi knjižnice v glasbenih šolah in knjižnice v dijaških domovih (teh je 10) štejejo med šolske knjižnice, to pomeni, da imamo skupaj **689 šolskih knjižnic** (dostop nuk.uni-lj.si, 15. 1. 2022).

V Celju je 17 šolskih knjižnic – Osnovna šola Lava, Glasbena šola Celje, III. osnovna šola Celje, IV. osnovna šola Celje, Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje, I. osnovna šola Celje, Osnovna šola Frana Kranjca Celje, Ekonomska šola Celje, II. osnovna šola Celje, Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje, Šolski center Celje, Gimnazija Celje-Center, Osnovna šola Glazija, Srednja zdravstvena in kozmetična šola Celje, Osnovna šola Hudinja, I. gimnazija v Celju, Osnovna šola Frana Roša (dostop cobiss.net, 15. 1. 2022).

Dr. Samo Rugelj, ki je raziskoval slovenski trg in založništvo, je ugotovil, da se po izposoji gradiva, ki znaša 12 knjižnih enot na leto na prebivalca, v Sloveniji uvrščamo v sam evropski vrh, medtem ko smo slabši kupci knjig – kupimo manj kot 3 knjige na leto na prebivalca. Nizko število kupljenih knjig pripisuje izjemno čvrstemu knjižničnemu sistemu, ki bralcem ponuja najnovejše knjižne naslove praktično takoj po izidu (Rugelj 2019: 34–35).

O tem, da smo Slovenci slabi kupci knjig, a vseeno kar dobri bralci, piše tudi založnik mag. Igor Blažina, ki ugotavlja, da zanimanje za knjige in branje torej je, k čemur zagotovo zelo prispeva odlična organiziranost slovenskih knjižnic ter brezplačna izposoja v njih. Posledica sta

manjša prodaja knjig in manj prihodka za založnike in avtorje, kar ne spodbuja njihove ustvarjalnosti in produkcije novih knjig (Blažina, 2021).

Informacijski sistem COBISS

COBISS predstavlja organizacijski model povezovanja knjižnic v nacionalni knjižnični informacijski sistem z vzajemno katalogizacijo, vzajemno bibliografsko-kataložno bazo podatkov COBIB in lokalnimi bazami podatkov sodelujočih knjižnic, bazo podatkov o knjižnicah COLIB, normativno bazo podatkov CONOR ter s številnimi drugimi funkcijami (dostop cobiss.si, 4. 1. 2022).

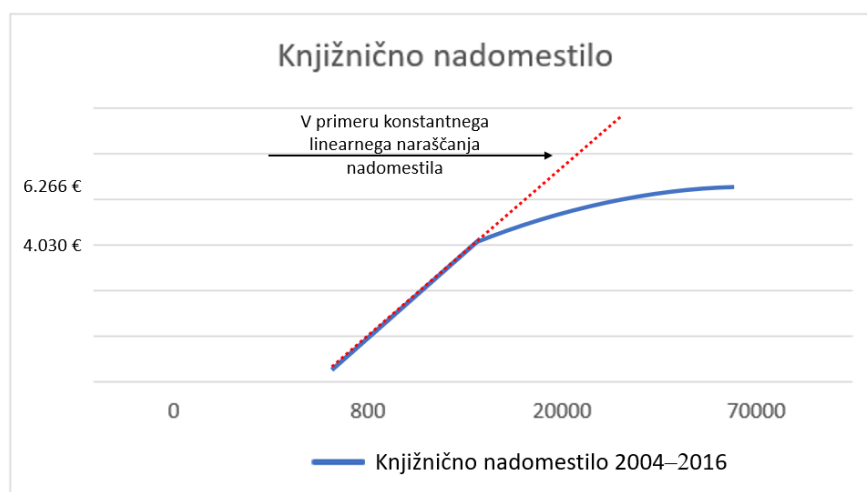
Na COBISS-u je med drugim dostopen seznam, ki prikazuje najpogosteje izposojeno gradivo v knjižnicah. Statistika je izdelana na osnovi podatkov o izposoji v vseh knjižnicah, ki sodelujejo v sistemu COBISS in imajo avtomatizirano izposajo. Na strani so dopisali še opombo, da je seznam zgolj informativen, namenjen bralcem in ne rangiranju avtorjev (nekatero knjižnice tudi ne dovoljujejo prikaza podatkov o izposoji). Zaradi velike količine podatkov pri obdelavi se upošteva le prvih 2000 najbolj izposojenih gradiv v vsaki knjižnici (dostop cobiss.si, 3. 1. 2022).

Knjižnično nadomestilo

Natančna evidenca izposoje, ki jo je omogočila informatizacija slovenske knjižnične mreže v zadnjih letih, je postala tudi osnova za izplačevanje t. i. knjižničnega nadomestila slovenskim avtorjem. To izplačevanje pomeni neposredno proračunsko podporo avtorjem, katerih dela se izposojajo v splošnih knjižnicah, kot nekakšno nadomestilo za izpad pri avtorskih zaslužkih, ki bi jih sicer imeli z večjo prodajo svojih del v knjigotrški mreži (Dović 2007: 244).

Spomladi 2004 je z odlokom kulturnega ministrstva stopil v veljavo Pravilnik o izvajanju knjižničnega nadomestila, ki določa, da se v ta namen uporabi četrтина sredstev, ki jih država namenja splošnim knjižnicam za nakup knjižničnega gradiva. Večina teh sredstev (60 %) je namenjena avtorjem izvirnim monografij (Dović 2007: 244). V poštev pridejo le avtorji, ki prestopijo prag 800 izposoj na leto, ostali niso upravičeni do izplačila.

Dović je leta 2007 opozoril, da metodologija delitve sredstev sproža pomisleke, saj od 800 do 20.000 izposoj vsota narašča linearno, prelomi pa se nad 20.000, od koder se za izplačilo upošteva le petina izposoj (Meja se je leta 2016 sicer z 20.000 dvignila na 30.000.). Avtor piše, da je na (nepravično) metodologijo opozorila Desa Muck, ki je leta 2006 za 64.200 izposoj prejela 6.266 evrov, medtem ko je Tone Pavček za 18.500 izposoj prejel 4.030 evrov. Hiter izračun pokaže, da bi v primeru, da bi nadomestilo naraščalo linearno in bi prag ostal pri 800 izposojah, Desa Muck leta 2006 zaslužila blizu 13.000 evrov, kar je že vsota, ki na letni ravni za slovenskega avtorja pomeni soliden dohodek (Dović 2007: 245).

Slika 2: Izplačilo knjižničnega nadomestila leta 2006

Desa Muck je v intervjuju leta 2007 povedala, da kljub vsem presežnikom (branost, ponatisi, agent) kot samohranilka s pomočjo pisanja družini ne more zagotoviti kaj več kot le povprečnega gmotnega blagostanja, in če bi se preživljala le s pisanjem literature, ne pa tudi kolumn in scenarijev – poleg tega še igra in gostuje kot pisateljica – bi lahko preživeli kvečjemu zelo skromno. Težavo vidi v tem, da (po)rabi veliko denarja, ni pa zaposlena in je kot fizična oseba visoko obdavčena; ker preveč zasluži, ne more imeti statusa svobodne pisateljice (Dović 2007: 247).

Leta 2016 se je zgornja meja za izplačilo knjižničnega nadomestila, nad katero avtorji prejmejo le še 20 % nadomestila, z 20.000 izposoj dvignila na 30.000 izposoj (<https://www.uradni-list.si/>, dostop 20. 1. 2022), kar je za prve štiri najpogostejše izposojane avtorje (Desa Muck, Tadej Golob, Ivan Sivec, Primož Suhodolčan) še vedno prenizko.

Ministrstvo za kulturo je na predlog upravnega odbora Društva slovenskih pisateljev istočasno z dvigom zgornje meje za izplačilo knjižničnega nadomestila uvedlo novo omejitev za pisce otroške literature, saj so otroške knjige, ki nimajo vsaj 47 strani, deležne le 50 % nadomestila oziroma se štejejo le kot pol knjige. O tej odločitvi je več let potekala tožba in sodišče je lani odločilo, da je taka omejitev nezakonita oziroma v neskladju z ustavo. Zaenkrat ta kršitev še ni odpravljena (Bratož, 2021).

Dodatno pojasnilo: Ustava Republike Slovenije jamči in varuje avtorske pravice, ki sodijo med človekove pravice in temeljne svoboščine ter zagotavlja pravico do odprave njihovih kršitev (60. člen Ustave), 15. člen Ustave pa določa, da »nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri«. Od tu izhaja tudi vprašanje, zakaj je iz knjižničnega nadomestila izvzeto tisto gradivo, ki se izposoja v šolskih knjižnicah (ki jih je v Sloveniji 698!) (dostop pisrs.si/Pis.web/, 1. 2. 2022).

Na ta način so avtorji oškodovani oziroma kaznovani trikrat: če pišejo otroške knjige, krajše od 47 strani, prejmejo 50 % nadomestila, če imajo več kot 30.000 izposoj, prejmejo le še 20 % nadomestila; če se njihove knjige izposojajo v šolskih knjižnicah, pa prejmejo 0 % nadomestila.

2.3.2 Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (JAK RS)

Javna podpora kakovostni knjigi v slovenskem jeziku se kot podpora knjižnim programom založb aktivno razvija od leta 2003, ko je prvič prišlo do razpisov za enoletno podporo programov založb, in vključuje vse segmente produkcije, distribucije in porabe knjig. Prej je država prek Kulturne skupnosti Slovenije (še v času Jugoslavije) in kasneje v okviru Ministrstva za kulturo (po osamosvojitvi Slovenije) podpirala predvsem posamezne knjižne naslove. Javna agencija za knjigo RS je bila ustanovljena leta 2009 – skrbi pa za podporo ključnih segmentov v komunikacijskem krogu knjige, od avtorjev (izplačevanje knjižničnega nadomestila, štipendije za knjižne ustvarjalce in prevajalce itn.) in financiranja prevodov njihovih del v tuje jezike prek podpiranja založb ter produkcije knjige in literarnih revij do podpiranja projektov bralne kulture in literarnih prireditev, podpiranja mednarodnega sodelovanja in podpiranja knjigarn (Rugelj 2019: 36). Trenutni direktor je dr. Dimitrij Rupel.

JAK navaja: *»Na Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije predpisujemo najnižje avtorske honorarje, ki jih morajo izplačati založniki, izbrani na razpisih in pozivih agencije, ki imajo z agencijo sklenjeno pogodbo o sofinanciranju. Višina honorarjev je opredeljena v vseh besedilih naših razpisov, in sicer je naslednja: avtorjem izvirnih besedil v višini vsaj 365,00 EUR bruto na avtorsko polo, prevajalcem vsaj 282,00 EUR bruto na avtorsko polo, za izvirno pesniško zbirko za avtorja besedila pavšal v višini vsaj 2.800,00 EUR bruto, za prevod pesniške zbirke pavšal vsaj 2.300,00 EUR bruto in za avtorja besedila slikanice pavšal vsaj 650,00 EUR bruto za prvo naklado/izdajo. Določila najnižjih honorarjev niso obveza pri izdajanju nesofinanciranih knjižnih del, zagotovo pa so izhodišče za vaše pogajanje o honorarju z izdajateljem.«* (dostop jakrs.si, 1. 3. 2022)

2.3.3 Društvo slovenskih pisateljev (DSP)

»Prva zasnova organiziranega delovanja slovenskih pisateljev sega nazaj v leto 1872, od leta 1968 pa se slovenski pisatelji povezujejo v društvo s sedanjim imenom. Društvo slovenskih pisateljev se zavzema za ustvarjalno svobodo, čim boljši položaj slovenske knjige in uveljavljanje slovenskih pisateljev ter vključuje v svojo dejavnost ustvarjalce s celotnega slovenskega kulturnega prostora« (<https://drustvo-dsp.si/predstavitev-drustva/>, dostop 24. 1. 2022). Zadnji trije predsedniki društva so bili Ivo Svetina (2018), Aksinja Kermauner (2018, 2019) in Dušan Merc (aktualni predsednik).

2.3.4 Slovenski center PEN

Slovenski center PEN je del mednarodnega združenja književnikov. Njegov namen je *»pospeševati prijateljsko sodelovanje med pisatelji vseh dežel sveta v korist razvoja literature, braniti svobodo misli in delovati za mirno sožitje med narodi«* (dostop penslovenia-zdruzenje.si, 1. 3. 2022). V preteklosti je bila med drugimi njegova predsednica tudi Ifigenija Simonović. Aktualna predsednica je Tanja Tuma.

2.3.5 Literarne nagrade

Literarnim ustvarjalcem je letno namenjenih kar nekaj literarnih nagrad, od kresnika za najboljši roman in kritiškega sita za najboljšo knjigo leta, prek Rožančeve nagrade za najboljšo esejistično delo, Veronikine in Jenkove nagrade za najboljšo zbirko poezije, najboljšim otroškim in mladinskim delom so namenjene nagrade desetnica, večernica in Levstikova nagrada itn. Nekatere literarne nagrade so tudi denarne, ne pa vse.

Priznanje zlata hruška podeljuje Pionirska - center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, ki je del Mestne knjižnice Ljubljana. Zlata hruška je znak kakovosti mladinskih knjig. Po mnenju uredniškega odbora se tiste knjige, ki po vsebini in izvedbi izstopajo, uvrstijo med odlične izdaje leta in pridobijo znak zlata hruška. Priznanje ni denarno ovrednoteno (dostop mklj.si, 3. 1. 2022).

Kresnikovo nagrado (poimenovano po poganskem mitološkem bitju) od leta 1991 dalje podeljuje časnik Delo za najboljši slovenski roman preteklega leta. Dobitniki nagrade kresnik so zadnja leta prejeli 5000 evrov nagrade, lani pa so jo povišali in prvič podelili 7000 evrov (e-sporočilo iz uredništva Dela, 6. 1. 2022).

Veronikino nagrado za najboljšo pesniško zbirko preteklega leta podeljuje Mestna občina Celje od leta 1997 dalje. Nagrajenec prejme posebno listino Mestne občine Celje in nagrado 4.000 evrov bruto (e-sporočilo z Mestne občine Celje, 7. 1. 2022).

Nagrado desetnica podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za najboljšo izvirno otroško ali mladinsko delo v poeziji ali prozi, ki je izšlo v zadnjih treh letih. Nagrada je bila v letu 2021 izplačana v višini 2.000 evrov, pred tem pa v višini 1.000 evrov. Tudi Jenkova nagrada je bila izplačana v višini 2.000 evrov (e-sporočilo Društva slovenskih pisateljev, 7. 1. 2022).

Večernica je nagrada časnika Večer za najboljšo slovensko otroško in mladinsko literarno delo preteklega leta. Nagrada dobitniku prinese 3.000 evrov (bruto znesek) (e-sporočilo iz uredništva Večera, 13. 1. 2022).

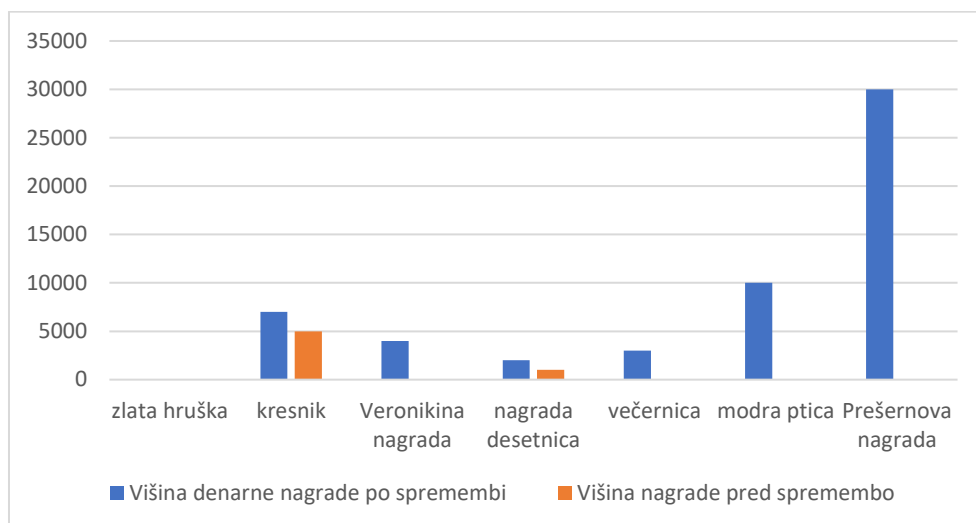
Modra ptica je nagrada, ki jo od leta 2012 podeljuje Mladinska knjiga za najboljšo še neobjavljeno književno delo, in sicer v višini 10.000 evrov bruto. Nagrada vključuje avtorski honorar do naklade 5.000 izvodov (dostop mladinska-knjiga.si, 14. 1. 2022).

Prešernova nagrada

Podeljevanje Prešernovih nagrad in nagrad Prešernovega sklada ureja Zakon o Prešernovi nagradi (Uradni list RS, št. 54/17), ki navaja, da se Prešernova nagrada lahko podeli ustvarjalki oziroma ustvarjalcu, ki je s svojimi vrhunskimi umetniškimi dosežki v okviru svojega življenjskega opusa trajno obogatil slovensko kulturno zakladnico. Nagrada Prešernovega sklada pa se lahko podeli ustvarjalcu za vrhunske umetniške dosežke, ki so bili javnosti predstavljeni v zadnjih treh letih pred podelitvijo nagrad in pomenijo obogatitev slovenske kulturne zakladnice (e-sporočilo z Ministrstva za kulturo, 18. 1. 2022).

Zakon o Prešernovi nagradi v 9. členu tudi opredeljuje, da Upravni odbor določi višino denarne nagrade glede na sredstva, ki so v ta namen zagotovljena v proračunu Republike Slovenije tako, da je razmerje med Prešernovo nagrado in nagrado Prešernovega sklada 3 proti 1 (dostop pirs.si, 20. 1. 2022). V letu 2022 denarna nagrada za Prešernovo nagrado znaša 30.000 EUR,

denarna nagrada za nagrado Prešernovega sklada pa 10.000 EUR (e-sporočilo z Ministrstva za kulturo, 18. 1. 2022).

Grafikon 1: Višina denarne nagrade ob prejetju literarne nagrade

2.4 SODOBNI SLOVENSKI MLADINSKI PISATELJI IN PISATELJICE – ŽIVLJENJE IN DELO

2.4.1 Janja Vidmar

Rojena je 23. marca 1962 na Ptuj, vendar že vse življenje živi v Mariboru. Po izobrazbi je profesorica slovenščine in pedagogike. Avtorica pisateljuje skoraj dvajset let, od leta 1996 ima status samostojne delavke v kulturi. Je članica Društva slovenskih pisateljev in članica upravnega odbora tega društva. Mladinska dela pisateljice se uvrščajo v šest proznih književnih vrst, in sicer piše socialno-psihološke romane, socialno-psihološke povesti, avanturistične realistične povesti, otroško kriminalko in fantastične pripovedi, piše pa tudi scenarije. Je večkratna prejemnica nagrad večernica in desetnica, leta 2005 pa je bila nominirana za Slovenko leta (dostop društvo-dsp.si, 25. 12. 2022).

Slika 3: Janja Vidmar

Slika 4: Debeluška

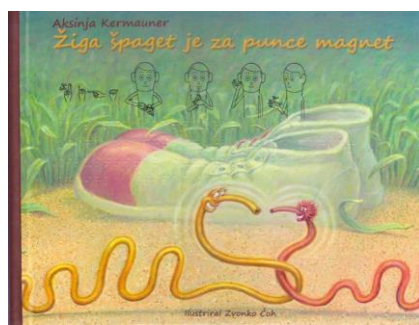
2.4.2 Aksinja Kermauner

Rodila se je 3. 8. 1956 v Ljubljani. Po končani gimnaziji se je vpisala na Pedagoško akademijo, smer slovenski jezik–likovni pouk. Leta 1987 se je zaposlila na Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, kjer je poučevala do leta 2013. Leta 2004 se je vpisala na podiplomski študij na Pedagoški fakulteti v Ljubljani na oddelek Specialna in rehabilitacijska pedagogika in leta 2010 tam tudi doktorirala. Leta 2011 se je zaposlila na Pedagoški fakulteti Koper, kjer predava predmet Metode dela s slepimi in slabovidnimi na smeri Inkluzivna pedagogika.

Poleg knjig in člankov s tematiko slepote in slabovidnosti piše tudi otroško in mladinsko literaturo ter literaturo za odrasle. Leta 2005 je izdala prvo slovensko tipno slikanico Snežna roža, ki je bila razstavljena kot poseben dosežek za otroke s posebnimi potrebami pri Mednarodni zvezi za mladinsko književnost IBBY na sejmu otroške in mladinske literature v Bologni. Leta 2018 je prejela nagrado desetnica za slikanico, namenjeno osebam z okvaro sluha Žiga špaget je za punce magnet. Leta 2018 je za pol leta prevzela vodenje Društva slovenskih pisateljev (dostop drustvo-dsp.si, 8. 1. 2022).

Slika 5: Aksinja Kermauner

Slika 6: Žiga Špaget je za punce magnet

2.4.3 Nataša Konc Lorenzutti

Nataša Konc Lorenzutti (1970) je diplomirala na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani, na oddelku za dramsko igro in umetniško besedo, kjer je leta 2010 končala tudi univerzitetni magistrski študij. Med leti 1994 in 1999 je bila kot igralka angažirana v dveh slovenskih poklicnih gledališčih, od leta 1999 pa se posveča leposlovju. Doslej je izdala osemnajst knjižnih del za otroke in mladino ter pet za odrasle. Bila nominirana za nagrado modra ptica, šestkrat za nagrado desetnica in trikrat za nagrado večernica. Leta 2016 je osvojila priznanje zlata hruška, njena dela so bila dvakrat vključena v projekt Rastem s knjigo. Njena proza za odrasle je trikrat prejela nagrado natečaja Glas ženske in dvakrat nagrado tržaške Mladike. Poleg svobodnega poklica je štirinajst let opravljala delo profesorice gledaliških predmetov na umetniškem oddelku Gimnazije Nova Gorica, kjer je z dijaki uprizarjala tudi svoja avtorska dramska dela. Od leta 2019 vodi sekcijo za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev. Od leta 2020 dalje pa je zopet polno samozaposlena v kulturi (dostop drustvo-dsp.si, 8. 1. 2022).

Slika 7: Nataša Konc Lorenzutti

Slika 8: Gremo mi v tri krasne

2.4.4 Ivan Sivec

Je najbolj plodovit slovenski pisatelj in že poldrugo desetletje vedno med prvimi tremi najbolj branimi slovenski pisatelji. Napisal je 170 knjig (januar 2022). Rojen je bil 23. maja 1949 v Mostah pri Komendi, od leta 1972 živi in ustvarja v Mengšu. Na ljubljanski Filozofski fakulteti je diplomiral na Oddelku za slovenistiko, na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo si je pridobil naziv magister etnoloških znanosti. Zaposlen je bil na RTV Slovenija, najdlje kot novinar oz. urednik. Član Društva slovenskih pisateljev je od leta 1987.

Natisnjenih je bilo več kot 360.000 izvodov Sivčevih knjig. Štirinajst knjig je bilo ponatisnjenih, več del dramatiziranih, več kot sto knjig je izdanih v elektronski obliki, dobrih petdeset v slušni, nekaj tudi v brajllici. Vsako leto si bralci v slovenskih splošnih knjižnicah izposodijo več kot 35.000 Sivčevih knjig. Več njegovih knjig je prevedenih v nemščino in angleščino. Dobil je več priznanj, med drugim zaradi izjemno obsežnega opusa, ki neguje narodno zavest, leta 2019 eno najvišjih državnih odlikovanj – red za zasluge za narod (dostop ivan.sivec.net, 28. 2. 2022).

Slika 9: Ivan Sivec

Slika 10: Neverjetne počitnice

2.4.5 Tadej Golob

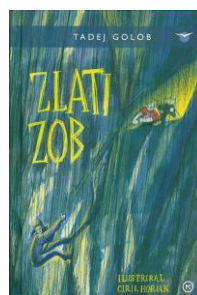
Rodil se je 16. septembra 1967 v Mariboru. Je slovenski pisatelj, novinar, kolumnist in alpinist. Njegove knjige so tematsko zelo raznolike, snov za pisanje črpa tudi iz ljubezni do alpinizma. Po odpravi na Everest je leta 2000 napisal knjigo Z Everesta, mladinska knjiga Zlati zob se prav tako dogaja v steni, tokrat slovenski. Leta 2010 je dobil kresnika za roman Svinjske nogice. Leta 2017 je izšel roman Jezero, njegova prva kriminalka, sledili so Leninov park (2018), Dolina rož (2019) in Virus (2020) – vsi 4 so bili zelo dobro sprejeti med bralci. Piše tudi biografije, npr.: Peter Vilfan (biografija, 2010), Kot bi Luna padla na Zemljo (2018) (dostop maribor24.si, 24. 1. 2022).

Slika 11: Tadej Golob

Slika 12: Jezero

Slika 13: Zlati zob

2.4.6 Igor Karlovšek

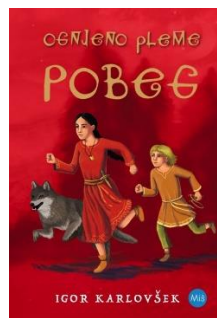
Rodil se je 9. 12. 1958 v Celju kot peti otrok v družini. Ima dva brata in dve sestri. Eden od njegovih bratov je njegov dvojček. V osnovno šolo je hodil v Radečah, kjer je tudi živel. Študiral je pravo in od leta 1995 deluje kot odvetnik. Pisanju je predan že od šolskih dni dalje, v gimnaziji je objavljal kratko prozo, kasneje pa se je podpisal pod več romanov za odrasle in mladino. V ospredju njegovih del so družbeno aktualne vsebine, zlasti odkloni in kazniva dejanja, ki jih spoznava v vsakodnevni odvetniški praksi. V romanih za mladino pa obravnava probleme odrasčajoče generacije. Za roman Gimnazijec je leta 2004 prejel nagrado večernica, romana Preživetje in Pobeg pa sta bila izbrana za tekmovanje za Cankarjevo priznanje (dostop mladinska-knjiga.si, 14. 2. 2022). Živi v Radečah z ženo. Oba delata v odvetniški pisarni v Celju.

Slika 14: Igor Karlovšek

Slika 15: Preživetje

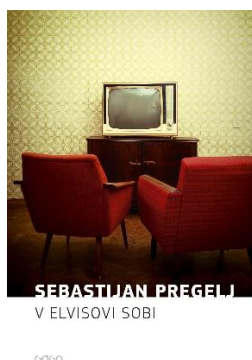
Slika 16: Pobeg

2.4.7 Sebastijan Pregelj

Sebastijan Pregelj je slovenski pisatelj, rojen 1970 v Ljubljani. Diplomiral je iz zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Od leta 1991 objavlja zgodbe v literarnih revijah. Izdal je 4 zbirke kratke proze in 7 romanov. S petimi romani je bil finalist za nagrado kresnik. Za roman *V Elvisovi sobi* je leta 2020 prejel Cankarjevo nagrado, za knjigo *Vrnitev* iz serije *Zgodbe s konca kamene dobe* pa leta 2021 nagrado večernica. Njegova knjiga *Deček Brin* na domačem kolišču iz zbirke *Zgodbe s konca kamene dobe* je bila leta 2020 izbrana za Cankarjevo tekmovanje za 4. in 5. razred. Kot zgodovinar in pisatelj je član Upravnega odbora Inštituta za novejšo zgodovino, kot pisatelj pa član Upravnega odbora Društva slovenskih pisateljev in član Sekcije za otroško in mladinsko literaturo DSP. Živi in dela v Ljubljani (dostop miszalozba.com, 8. 1. 2022).

Slika 17: Sebastijan Pregelj

Slika 18: V Elvisovi sobi

Slika 19: Vrnitev

2.4.8 Vinko Möderndorfer

Rodil se je leta 1958 v Celju. Študiral je na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT) v Ljubljani. Po končanem študiju se je začel ukvarjati z gledališčem na slovenskih odrih in postal umetniški vodja eksperimentalnega gledališča Glej, za katerega je leta 1984 prejel gledališko nagrado zlata ptica. Do danes je režiral več kot sto produkcij. Aktiven je tudi kot filmski, televizijski in radijski režiser. Napisal je več kot osemdeset radijskih iger, ki so bile uprizorjene tudi v tujini, in zanje prejel številne nagrade. Njegov opus obsega več kot petdeset izdanih knjig poezije, proze (za odrasle in otroke), iger in esejev. Za svoje delo je prejel številne nagrade, tako v Sloveniji kot v tujini. Prejel je Borštnikovo nagrado za režijo, med drugimi nagradami je prejel nagrado Prešernovega sklada (2000), nagrado Marjana Rožanca za esejistiko (2002) ter Grumovo nagrado (2012, 2014, 2018). Za mladinski roman *Kot v filmu* je prejel nagrado modra ptica (2013), desetnico (2014) in večernico (2014). Roman *Kit na plaži* je bil 2018 izbran za Cankarjevo tekmovanje, leto prej pa je zanj prejel desetnico. Je član Društva dramskih umetnikov Slovenije, Društva slovenskih pisateljev in Slovenskega centra PEN (dostop drustvo-dsp.si, 8. 1. 2022).

Slika 20: Vinko Möderndorfer

Slika 21: Kit na plaži

Slika 22: Kot v filmu

2.4.9 Primož Suhodolčan

Rojen je 23. 5. 1959 v Črni na Koroškem. Osnovno šolo je obiskoval na Prevaljah, gimnazijo na Ravnah na Koroškem. Študiral je na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani. Prve korake v svet književnosti mu je pokazal oče Leopold Suhodolčan, učitelj in književnik. Po očetovi smrti je Primož nadaljeval njegove zgodbe o Naočniku in Očalniku ter za najmlajše objavljaj dogodiščine Petra Nosa in Popka pri Cicibanu. Napisal je tudi nekaj scenarijev za otroško televizijsko oddajo Radovedni Taček. Njegov stil pisanja lahko označimo kot akcijska komedija in domišljjski humor, prav zato so njegove knjige med najbolj brani in izposojanimi, večkrat so dobile tudi priznanje moja najljubša knjiga in bile nominirane za nagrado desetnica. Večino njegovih knjig ilustrira Uroš Hrovat (trilogija o Ranti, zbirke Peter Nos, Pozor, pravljiče!, Živalske novice). Je član Društva slovenskih pisateljev (dostop bralnaznacka.si, 3. 2. 2022).

Slika 23: Primož Suhodolčan

Slika 24: Košarkar naj bo

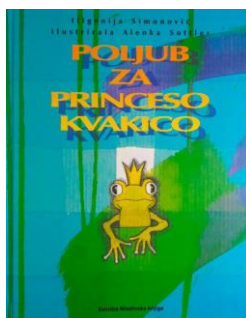
2.4.10 Ifigenija Simonović

Rojena je bila 24. marca 1953 v Ljubljani. Je pesnica, pisateljica, esejistka, prevajalka in lončarka in nekdanja predsednica slovenskega PEN-a. Diplomirala je iz primerjalne književnosti in slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1977 in iz lončarstva na Harrow

School of Art and Design v Londonu leta 1985. V London se je preselila po poroki, njen mož je bil novinar na BBC-ju; po njegovi smrti se je leta 2001 vrnila v Ljubljano. Pretipkala je pesmi, ki jih je v zaporu pisal pisatelj Vitomil Zupan, in poskrbela, da so leta 2006 izšle v zbirki sedmih knjig. Za zbirko esejev Konci in kraji je leta 2009 prejela Rožančevo nagrado. Leta 2017 je postala predsednica PEN-a. Leposlovje objavlja že več kot petdeset let. Poleg objavljanja v periodiki je izdala več pesniških zbirk za odrasle in zbirk esejev. Napisala je nekaj iger za otroke, pravljič in pesmi, ki so izšle v zbirki, več pa je objavljenih tudi v Cicibanu (dostop drustvo-dsp.si, 12. 1. 2022).

Slika 25: Ifigenija Simonović

Slika 26: Poljub za princeso Kvakico

2.4.11 Desa Muck

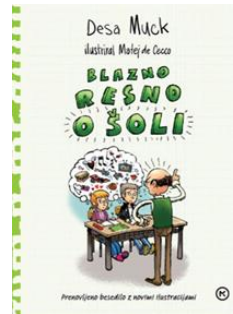
Desa Muck, slovenska pisateljica, dramatičarka, publicistka, scenaristka, gledališka in filmska igralka, tudi televizijska (so)voditeljica, se je rodila 29. avgusta 1955 v Ljubljani, kjer je tudi odrasla. Najbolj se je uveljavila kot pisateljica. Napisala je preko 60 literarnih del za odrasle, mladino in otroke, mnoga so večkrat ponatisnjena in prevedena v tuje jezike. Že vrsto let je med najbolj brani slovenski avtorji. Otroke je navdušila z zbirkami Anica, Čudežna bolha Megi in Škratovile, mladino pa med drugim s knjigami iz zbirke Blazno resno. Njene knjige za otroke so med otroki izjemno priljubljene, saj so v knjižnicah več let zapovrstjo prejele nagrado moja najljubša slovenska knjiga po izboru mladih bralcev za serijo zgodb o osemletni Anici in njenih dogodivščinah. Da zgodbe niso le priljubljene, temveč tudi kakovostne, potrjuje Levstikova nagrada (2005). Za knjigo Lažniva Suzi je prejela nagrado večernica, zanjo pa je bil nominiran tudi roman Krempin, ki je preveden tudi v nemščino (dostop muck-blazina.eu, 21. 2. 2022). Nagrajena ni le na literarnem področju. Za televizijsko delo je prejela viktorja (1985), za filmsko vesno (2007), za dosežke na področju radijske in televizijske ustvarjalnosti pa leta 2016 Ježkovo nagrado (dostop wikipedia.org, 22. 2. 2022). Ima tri hčere, poročena pa je z mag. Igorjem Blažino, s katerim sta avgusta 2016 ustanovila Muck Blažina založbo in produkcijsko hišo.

Slika 27: Desa Muck

Slika 28: Anica in velika skrivnost

Slika 29: Blazno resno o šoli

2.4.12 Igor Blažina

Slovenski poslovnež in politik, magister vinogradništva, se je rodil 22. 6. 1961 v Postojni, kjer je tudi obiskoval gimnazijo. Študij je nadaljeval na Biotehnični fakulteti v Ljubljani, na oddelku za agronomijo, kjer je leta 1992 magistriral. Ima bogate delovne izkušnje. Še v času študija je delal kot univerzitetni asistent za vinogradništvo, kasneje je zasedal pomembna in odgovorna delovna mesta; med drugim je bil direktor Kmetijske zadruge Vipava, direktor vinske kleti in mlekarne Agroind Vipava, direktor Kolosej kinematografov Ljubljana, vodja svetovalnega oddelka na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije, direktor postojnske območne gospodarske zbornice, predstavnik Slovenije v nadzornem odboru za evropske projekte ... Med letoma 1997 in 2002 je bil član Državnega sveta RS. Od leta 2016 živi v Mokronogu, poročen je z Deso Muck. Skupaj sta avgusta 2016 ustanovila Muck Blažina založbo in produkcijsko hišo (dostop sl.wikipedia.org, 9. 2. 2022).

Slika 30: Igor Blažina in Desa Muck

3 EMPIRIČNI DEL

Da bi današnji položaj pisateljev in pisateljic predstavila kar se da realno, sem se odločila kontaktirati najbolj brane sodobne mladinske pisatelje in pisateljice. Pri določanju najbolj branih avtorjev sem si pomagala z informacijskim sistemom COBISS. Če je zanesljive podatke o prodaji knjig na založbah in knjigarnah težko pridobiti, je razsežnosti uspeha posameznega avtorja prav gotovo mogoče prikazati z izposojjo njegovih knjig v splošnih knjižnicah po Sloveniji. Informacijski sistem COBISS od leta 2002 dalje omogoča evidenco izposoje, ki dobro prikaže razmerja med domačimi in tujimi avtorji.

3.1 KATERE SLOVENSKE AVTORJE SI NAJPOGOSTEJE IZPOSUJAMO?

3.1.1 V splošnih knjižnicah najpogosteje izposojeno gradivo za mladino v letu 2021

V letu 2021 (od januarja do decembra) so med slovenskimi mladinskimi avtorji najbolj brani: na prvem mestu daleč pred vsemi Nataša Konc Lorenzutti s knjigo Gremo mi v tri krasne (6.710 izposoj), Avtobus ob treh (2.371 izposoj); Igor Karlovšek: Preživetje (4.016 izposoj); Vinko Möderndorfer: Kit na plaži (2.254 izposoj), Kot v filmu (1.880 izposoj); Ivan Cankar: Moje življenje (2.094 izposoj); Niko Grafenauer: Skrivnosti (1.889 izposoj); Mate Dolenc: Kako dolg je čas (1.858 izposoj); Desa Muck: Nebo v očesu lipicanca (1.571 izposoj); Damijan Šinigoj: Iskanje Eve (1.547 izposoj); Tone Pavček: Majnice: fulaste pesmi (1.333 izposoj); Janja Vidmar: Elvis Škorec, genialni štor (1.255 izposoj), Princeska z napako (1.014 izposoj); Tadej Golob: Zlati zob (978), sledijo še Ivan Sivec, Miha Mazzini, Ervin Fritz, Bina Štampe Žmavc, Feri Lainšek (dostop cobiss.si › most-read-web, 3. 1. 2022).

3.1.2 V splošnih knjižnicah najpogosteje izposojeno gradivo za otroke v letu 2021

Na prvem mestu med slovenskimi mladinskimi pisatelji prednjači Vid Pečjak s knjigo Drejček in trije Marsovčki (7.971 izposoj), sledijo Desa Muck: Anica in grozovitež (6.781 izposoj), Primož Suhodolčan: Košarkar naj bo (6.553 izposoj), Prežihov Voranc: Solzice (6.141 izposoj), Nataša Konc Lorenzutti: Kakšno drevo zraste iz mačka (5.057 izposoj).

Med 3000 in 5000 izposoj še naslednji avtorji: Andrej Rozman (Predpravljenice in popovedke 4.399, Sebastijan Pregelj: Deček Brin na domačem kolišču 4.344; Kajetan Kovič: Maček Muri 4.347, Moj prijatelj Piki Jakob 2.833, Niko Grafenauer: Pedenjped 4.244, Miha Mate: Babica v supergah 4.002, Primož Suhodolčan: Živalske novice 3.491, Kolesar naj bo! 3.075, Igor Karlovšek: Pobeg 3.120, Desa Muck s številnimi deli: Anica in počitnice 3.934, Anica in športni dan 3.820, Blazno resno o šoli 3.668, Anica in materinski dan 3.626, Anica in zajček 3.418, Anica in velike skrbi 3.392, Anica in prva ljubezen 3.244, Anica in Jakob 3.237, Anica in velika skrivnost 3.107, Anica in skrivnostna maska 3.093 (dostop cobiss.si › most-read-web, 3. 1. 2022).

3.1.3 Izposoja vseh del posameznega avtorja v letu 2021 – v splošnih knjižnicah

Še drugače se uspešnost posameznih avtorjev izkaže v slovenskem kontekstu. Primerjave spet omogočajo COBISS-ovi letni podatki o izposoji vseh del nekega avtorja. V letu 2021 je bila na prvem mestu med slovenskimi avtorji Desa Muck z 51.644 izposojami, sledi ji Tadej Golob z 39.993 izposojami, nato Ivan Sivec s 37.831, Primož Suhodolčan s 33.391, Feri Lainšček z 28.190 ter Svetlana Makarovič s 24.695 (dostop plus.cobiss.si/kn/2022, 4. 1. 2022).

3.1.4 Izposoja

Zanimalo me je, kako smo 4 najbolj brane slovenske avtorje brali na naši šoli (podatki iz šolske knjižnice, januar 2022).

Pisatelj	2019	2020	2021
Desa Muck	95	92	73
Ivan Sivec	24	27	17
Tadej Golob	3	5	4
Primož Suhodolčan	209	101	93

Tabela 1: Izposoja knjig posameznih avtorjev po letih

3.2 INTERVJUJI Z GO. JANJO VIDMAR, GO. AKSINJO KERMAUNER, GO. NATAŠO KONC LORENZUTTI, G. IVANOM SIVCEM, G. TADEJEM GOLOBOM, G. IGORJEM KARLOVŠKOM, G. SEBASTIJANOM PREGLOM, G. VINKOM MÖDERNDORFERJEM IN G. PRIMOŽEM SUHODOLČANOM

1. Zakaj ste začeli pisati?

Ga. Janja Vidmar: Ker svet vidim v besedah, ne podobah.

Ga. Aksinja Kermauner: Oba, mama in oče, sta bila pisatelja, zato sem že od malega želela biti tudi jaz književnica. Prvo pesem sem napisala v šestem razredu in jo tudi sama ilustrirala, ker sem silno rada risala. Pesniška zbirka mi je izšla, ko sem bila stara 22 let in sem bila nanjo zelo ponosna, potem pa skoraj 20 let nič. Po rojstvu četrte hčere sem začela spet pisati in od leta 1994 izide vsako leto najmanj ena knjiga, najsibo za otroke, mladino ali odrasle.

Ga. Nataša Konc Lorenzutti: Sledila sem po-klicu. Potem, ko sem zapustila gledališče, sem vedela, da moram še naprej slediti vprašanju, za kaj sem na svetu. Pisanje je bilo vedno moj način življenja, v tistem trenutku pa sem sklenila, da bom to počela profesionalno.

G. Ivan Sivec: Še sam ne vem, kako to, da me je zaneslo v to. Že v mladosti sem zelo rad bral, tudi zahtevnejše knjige, že v osnovni šoli pa sem vedno dobro pisal vse spise: obnove in še posebej domišljajske spise. Ko pa je bilo objavljeno v *Cicibanu* in tedanjem *Pionirskem listu* (PIL-u), se mi je zdelo sila imenitno. Občutek sem imel, da sem nekaj, kar sem nosil prej samo v svoji duši, povedal celemu svetu. Zaradi tega občutka sem poletel kot orel nad goro ...

G. Tadej Golob: Pisati sem začel iz notranje potrebe. Zdaj, ko pogledam nazaj, bi rekel, da sem si to želel vse svoje življenje, a sem imel prej do tega početja preveč strahospoštovanja. Podobno je bilo z mojim alpinizmom.

G. Igor Karlovšek: Verjetno je pisanju botrovala moja ljubezen do branja. Bil sem pravi knjižni molj in sem bral ves čas, tudi, ko sem hodil po cesti (Takrat se je to še dalo, ker ni bilo toliko prometa). Hotel sem nekaj povedati in to že v osnovni šoli. Šolske naloge so bile zame nekaj najlepšega, posebej, če so mojo nalogo potem prebrali pred razredom. V gimnaziji se je to še stopnjevalo in sem zapolnil večino razrednega in gimnazijskega literarnega glasila. Prvi roman sem napisal še kot dijak.

G. Sebastijan Pregelj: Večina otrok je zelo ustvarjalnih. Ves čas pojejo, rišejo, kasneje tudi pišejo. Sčasoma večina odneha, nekateri pa vztrajamo. In tisti, ki kasneje dovolj dolgo vztrajamo s pisanjem, morda postanemo pisateljice in pisatelji. Če poenostavim: od malega sem si izmišljeval zgodbe in zgodbe in nikoli nisem odnehal.

G. Vinko Möderndorfer: Iz navdušenja nad literaturo. Najprej sem bil bralec. Mislim, da sem bil dober bralec. Biti *dober bralec* je tudi talent. Niso vsi, ki berejo (celo veliko berejo), dobri bralci. Pri meni je vse *nastalo* zelo spontano in organsko. Res pa je, da nisem nikoli obupal in da pot ni bila lahka. Nobene šole ni, ki bi te naučila pisati. Pisati se učiš sam in to s svojimi lastnimi napakami. Seveda pa je do *zaresnega* pisatelja dolga pot. Tudi ni vsak pisatelj, ki ima domišljijo in ki piše. Biti pisatelj pomeni, da se moraš ukvarjati z jezikom in ne samo z zgodbo.

G. Primož Suhodolčan: Vedno sem si rad izmišljeval zgodbe in jih pripovedoval. Potem pa so mi doma rekli, naj jih še zapišem, da jih ne bom pozabil. Včasih se pošalim, da sem začel pisati, ko sem bil star 2 leti. Takrat sem na novo prebeljeno steno na hodniku narisal pokončne črte. Starejša sestra je bila navdušena: »Oči poglej, Primož se je naučil pisati. Napisal je črko I.« V resnici pa je bilo tako, da sem pri sedmih v šolskem glasilu objavil svojo prvo širivrstično pesem. Naslov je bil Stari mlin. Potem je pa kar steklo.

2. Kako dojemate svoje pisanje/objavljanje – kot poklic ali poslanstvo? Zakaj?

Ga. Janja Vidmar: Poklic, ki je zame osebno poslanstvo. Pisanje živim, ga oblikujem in hkrati oblikuje mene.

Ga. Aksinja Kermauner: Sem učiteljica slovenščine in profesorica likovne umetnosti, kar sem z veseljem počela 25 let z učenci Zavoda za slepo in slabovidno mladino, tako da imam svoj poklic. Zame je bil moj poklic pravzaprav vedno bolj poklicanost, v njem sem se našla. Zadnjih 10 let predavam na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, vendar le za polovičen čas, kar je imenitno, ostalo pišem, česar pa ravno tako ne dojemam kot poklic, ampak bolj poklicanost, dar, morda res tudi kot poslanstvo.

Ga. Nataša Konc Lorenzutti: Poklic in poslanstvo sta dve besedi za isto pot. Najprej si poklican in če se odzoveš, si poslan. Menim, da mora vsak izmed nas nenehno iskati svojo smiselno pot, ki izvira iz zanimanj in talentov, pri tem pa se je pametno vprašati, ali s tem, za kar se je odločil, prispeva k dobremu svoje skupnosti. Prepričana sem namreč, da poklic oziroma poslanstvo ne more biti nekaj, kar počneš zgolj in samo zase. Konjički so nekaj drugega, te imaš zase, poklicanosti pa ne. Jaz imam oboje v enem. Pišem in berem namreč nenehno, tudi v svojem »prostem času«.

G. Ivan Sivec: Vsekakor kot danost, ki ni dana vsakomur. Torej vendarle kot poslanstvo, čeprav je to precej visoka beseda. Včasih se prav čudim kakšnemu človeku, ko ne more skupaj

spraviti pet stavkov, sam pa imam vedno težave z dolžino besedil. Zmeraj so predolga, vedno me zanese v širino. Prepričan sem tudi, da brez navdiha, brez – kot temu mnogi rečejo – *božje iskrice* v človeku – pisanja ni. Pisatelj preprosto si ali pa nisi. Je pa res, da se z leti in branjem drugih dobrih knjig lahko veliko naučiš in svoj slog izbrusiš.

G. Tadej Golob: Kot eno in kot drugo. Kot poslanstvo zato, ker s pisanjem sporočam svoj pogled na svet, kot poklic pa, ker v zadnjih letih lahko živim od tega.

G. Igor Karlovšek: Pisanja nikoli nisem jemal kot poklic, vedno kot nekakšen pobeg pred težkimi preizkušnjami, kjer sem imel svoja pravila in svoje življenje. Kot pisatelj sem si oblikoval svet po svoji meri in užival v tem. O tem, kako razmišljam in o svojem svetu vrednot pa pričajo moja dela, za katera si želim, da jih prebere čim več bralcev.

G. Sebastijan Pregelj: Bolj kot poslanstvo, čeprav upam, da se ne sliši preveč bahavo. Pisanje je namreč več kot poklic, čeprav večina avtoric in avtorjev ne živi od pisanja. Ustvarjanje zahteva celega človeka, večina poklicev pa ni takšnih. Medtem ko lahko večina ljudi po službi »izklopi« delo, se pisatelju po glavi ves čas podijo misli. Ene se nazadnje prelijejo v besedilo, ki ga nato še dolgo »pilim« in »brusim«.

G. Vinko Möderndorfer: Ne vem točno. Moj osnovni poklic je režija. Gledališka in tudi filmska režija. Režija je tudi kreativno ustvarjanje. Rekel bi, da je režija moj poklic. Pisateljstvo pa ... Ne vem. *Poslanstvo* se mi zdi prevelika beseda. Res pa je, da pisateljstvo ne razumem samo kot pripovedovanje zgodb, ampak tudi kot *refleksijo sveta*. Tako, da je lahko odgovor tudi pritrdilen: Ja, pisateljstvo je lahko tudi neke vrste poslanstvo.

G. Primož Suhodolčan: Predvsem je to moja želja po pripovedovanju zgodb in zabavanju bralcev. Poklic, poslanstvo, uspeh in kar je še tega pride pri meni na vrsto šele potem.

3. Živite zgolj od pisanja ali opravljate še kakšno drugo delo?

Ga. Janja Vidmar: Po poklicu sem profesorica slovenščine in pedagoginja, vendar zadnjih skoraj 30 let delam na področju kulture. Imam s.p., podobno kot precej mojih stanovskih kolegov, od samega pisateljstva se pri nas ne da živeti. Opravljam različne storitve za različne naročnike, založbe, šole, državo, podjetja ... Moje delo je pogosto projektno, poleg knjig vodim delavnice, nastopam po šolah za Bralno značko in Povabimo besedo, gostujem na literarnih večerih v knjižnicah in raznih izobraževalnih ustanovah, sodelujem pri različnih protokolarnih in spominskih monografijah, pišem besedila za marketing podjetij, radijske igre, dramske uprizoritve, reklame. Imam prijavljeno tudi scenaristično dejavnost, kar pomeni, da za producente naročnike pišem scenarije, povzetke, scenoslede in podobno. Sedim tudi v različnih žirijah in komisijah.

Pred 15 leti sem večinoma pisala zgolj knjige in scenarije za filme in TV nadaljevanke (za takšna snemanja je pri nas na voljo precej manj sredstev kot v tujini, kar pomeni, da scenaristi in drugi filmski ustvarjalci zlepa ne pridejo na vrsto za snemanje in se mora večina prijeti tudi drugega dela, predavanj itd.) Ker se slednji dogodijo le na več let, sem napisala tudi po 3–4 knjige na leto. Tega že dolgo več ne počnem. Samo pisanje knjige vzame pisatelju vsaj leto dni, če ne več. K temu pa je treba prišteti še raziskavo, ki jo knjiga terja, tako da vse skupaj nanese

leto in pol do dve leti, kar pomeni, da smo avtorji bolj ali manj vpeti v nenehen krog ustvarjanja, za nas ni običajnega delovnika od 7.00–15.00, kadar je treba in treba je neprestano, delamo ob vikendih in praznikih. Normalnega prostega časa nimamo, si ga je pa treba vzeti tudi na silo, sicer se človek izčrpa do konca.

Ga. Aksinja Kermauner: Ne, ne preživljam se s pisanjem; če bi se, bi mi verjetno postalo obveza (čeprav je tudi velik stres, ko založniki pritisnejo z roki, ti pa nimaš idej, kako bi zaključil roman) in zato odveč ali prisila. Doma zaradi majhnega števila bralcev praktično ni mogoče toliko objaviti, da bi se lahko spodobno preživljal s pisanjem, tudi če bi napisal uspešnico.

Ga. Nataša Konc Lorenzutti: V poklicnem gledališču sem delala vsega skupaj pet let. Potem sem ostala doma, ker sem imela majhne otroke in začela, kar sem že povedala, drugo, samostojno dejavnost, pri čemer sem potrebovala veliko mero discipline, saj mi nihče ni določal delovnega časa. Pozneje sem štirinajst let poučevala igro in govor na umetniški gimnaziji smeri film in gledališče, vendar sem bila vedno zaposlena samo delno. Vsa ta leta, odkar sem zapustila gledališče, sem za določen delež ostala samozaposlena v kulturi. Zdaj sem zopet samozaposlena za poln delovni čas. Kot pisateljica.

G. Ivan Sivec: V Sloveniji se od pisanja ne da živeti. Celo tako produktiven pisatelj, kot sem jaz, težko. Kriva je seveda naklada knjig. Posebno v zadnjih letih. Nekdaj so bile tudi pri nas še visoke naklade, zdaj pa se vrtijo od 500–1000 izvodov, samo najbolj iskane knjige, recimo kriminalke, v nekaj tisoč izvodih. Ali pa kuharski pripomočki. Z naklado tisoč izvodov pa se komajda pokrijejo vsi stroški izida. Zato vsi 'poklicni' pisatelji životarijo na robu preživetja.

G. Tadej Golob: Dolga leta sem delal kot novinar, ker samo od pisateljstva ne bi mogel živeti. Mislim skoraj, da je nujno ali pa vsaj dobro, če je človek, ki hoče postati pisatelj, najprej tudi novinar. Novinarsko pisanje je dober trening za kakršno koli pisateljstvo, pa še izuriš se v tem, da pišeš zanimivo. Kot novinar pač težiš, da tvoj članek prebere čim več ljudi. Na mojo odločitev je odločilno vplivala moja novinarska plača, ker kot samostojni novinar nisem več mogel živeti od nje, in po drugi strani uspeh Jezera.

G. Igor Karlovšek (odvetnik in pisatelj): Obe vlogi (odvetnik in pisatelj) lahko združujem samo zato, ker sem v obeh uspešen. Če bi v odvetništvu ne bi šlo, ne bi imel časa za pisanje. Obe vlogi se lepo dopolnjujeta, ker me pomirja na eni strani sistem pravil, ki omogočajo normalno življenje v družbi in na drugi strani domišljija, ki me lahko pelje kamorkoli. Imam se za oboje, odvetnika in pisatelja. Domači me dojemajo kot Igorja, ne kot odvetnika ali pisatelja. Sem najprej mož, oče in dedek. In se trudim, da sem predvsem to.

Zaslужek v odvetništvu, če imaš ime in če si cenjen, je neprimerljivo večji, kot če si cenjen in uspešen pisatelj. Spmembe so na obeh področjih. Ko sem diplomiral, je bilo v Celju mogoče deset odvetnikov, zdaj jih je sto šestdeset. Boj za preživetje je veliko hujši kot je bil včasih, znanje pa mora biti veliko bolj poglobljeno kot nekoč. Pisatelji smo včasih veljali veliko več. O vsakem romanu se je pisalo in poročalo na televiziji. Zdaj tudi tu velja, da je dober samo tisti, ki je medijsko izpostavljen, ostali pa ostajajo v senci, čeprav si zaslužijo pozornosti. Kapitalizem je naredil svoje na obeh področjih.

G. Sebastijan Pregelj: Kot osnovnošolec sem sprva govoril, da bom učitelj zgodovine, zatem pisatelj. Seveda nisem bil obremenjen s tem, ali se da od pisanja živeti. Imel sem to srečo, da sem že kot otrok spoznal Toneta Pavčka, kasneje tudi Cirila Zlobca. Noben drug poklic, ki sem ga poznal, se ni mogel kosati z njunim. Ko sem se odločal za študij, sem se odločal med primerjalno književnostjo in zgodovino. Nazadnje sem se odločil za zgodovino. Sicer nisem nikoli delal kot zgodovinar, a bi zgodovino ponovno študiral, če bi se s časovnim strojem vrnil v tista leta. Predvsem zato, ker da človeku nekaj širine in ga uči razmišljati o vzrokih in posledicah.

V srednji šoli sem veliko pisal, tudi v vojski, opogumil pa sem se šele v začetku študija in prva besedila poslal urednikom nekaterih literarnih revij. Tako sem prišel do prvih objav v revijah Sodobnost, Primorska srečanja in Literatura. Od takrat naprej sem se imel za čisto pravega pisatelja. Prvenec bi moral iziti leta 1992, a je po nekaj zapletih in menjavi založbe izšel štiri leta kasneje. Zares pravi odmev pa je imel moj prvi roman, ki sem ga pisal v letih 2000 in 2001 ter je izšel leta 2002. Malo je manjkalo, pa bi bil roman leta.

Ko sem bil pri koncu študija, je izšel moj prvenec, ki so ga predstavili tudi na Radiu Slovenija. Predstavitev je slišala solastnica ene od oglaševalskih agencij in me povabila k sodelovanju. Sprva sem bil v agenciji kreativec, kasneje sem postal vodja projektov. Lansko leto sem po več kot dveh desetletjih dela v različnih agencijah postal vodja vsebinskega marketinga v podjetju Morela – okulisti in optika. Kot zgodovinar in pisatelj sem član Upravnega odbora Inštituta za novejšo zgodovino, kot pisatelj pa član Upravnega odbora Društva slovenskih pisateljev in član Sekcije za otroško in mladinsko literaturo DSP.

G. Vinko Möderndorfer: Minulih 40 let me je preživljalo gledališče. Sicer pa je tudi v gledališču težko biti *svobodni ustvarjalec, prekarec*, nekoč smo rekli *svobodni umetnik*, danes rečemo *samostojni podjetnik* ali *samozaposlen v kulturi*. Če si odvisen samo od občasnih honorarjev si tako rekoč drugorazredni državljan: ne moreš dobiti kredita, ker nimaš rednih dohodkov, nimaš plačanih počitnic, niti dopusta, niti bolniške ... Jaz sem že pri *koncu svoje gledališke kariere*, skrbi pa me za mlado generacijo, za katero je danes situacija še slabša kot je bila, ko sem jaz začel svojo pot v gledališču. Socializem je veliko bolje urejal položaj pisateljev in umetnikov.

Prednost gledališkega poklica (režiser, dramatik) je, da je bolj plačan od pisateljskega. Čeprav je predstavo veliko lažje zrežirati kot napisati roman. Pisateljski poklic je poklic samotarja, režiserski poklic pa se mora dogajati med ljudmi. Brez igralcev, gledališča, scenografov, garderoberjev ... režiserjevega poklica ni. Pisateljstvo je poklic *samosti*. To ni samo samotarski poklic, je tudi poklic, v katerem si vedno bolj sam. Med ustvarjalci ni veliko dobrih prijateljstev.

G. Primož Suhodolčan: Oh, kaj vse sem počel. Nobeno delo mi ni bilo pretežko ali odveč. Pravzaprav je bilo izziv. Sliši se tako ameriško. Že kot otroka sva z bratrancem hodila od hiše do hiše in prala avtomobile. Pa se je nabralo za žepnino. Kot srednješolec sem veliko igral v amaterskem gledališču. Kot študent sem opravljal selitve, vozil taksi, zabijal mejnike za ljubljansko obvoznico, pometal tržnico in še veliko je bilo tega. Pa se je nabralo za žepnino. Vsako nedeljo sem prodajal na boljšem trgu v Ljubljani. Zraven pa sem še delal kot novinar na Pionirskem listu (PIL) in Cicibanu. Pa se je nabralo za žepnino. Prelomni trenutek pa je bil, ko

sva s prijateljem odločila, da bova odprla videoteko. Potem sva ustanovila še podjetje, kjer še danes prodajamo ročno in električno orodje.

4. Kako se v Sloveniji živi od pisateljevanja?

Ga. Janja Vidmar: *Glej pri prejšnjem odgovoru.*

Ga. Aksinja Kermauner: V Sloveniji je ideja, da bi lahko književnik živel od svojih objav, čista iluzija. Desa Muck je edina, ki jo poznam, da ima svojega agenta in (slabo) živi od pisanja. Fenomen Joanne Rowling pri nas ni mogoč. Mogoče tukaj omenim še posebnost: za slikanico ilustrator dobi še enkrat večji honorar kot avtor besedila, s čimer pa nočem reči, da lahko ilustratorji dobro živijo od svojih honorarjev.

Moja mama je imela službo, poučevala je na Šubičevi gimnaziji. Pisala je za hobi, za svojo dušo. Oče pa večino časa ni bil zaposlen, knjig pa mu zaradi takratnih razmer in njegove svobodomiselnosti niso izdajali, tako da je petčlansko družino večidel vzdrževala mama. V tistih časih so bili pisatelji navadno poleg tega še kaj drugega: uredniki, založniki itd.; spomnim se, da je Peter Božič, ki je bil »samo« pisatelj, živel v izredno skromnih razmerah. Žal se danes vladajoča stranka obrača proti kulturi in pravi, da naj pač pišemo tako, da bomo všečni in dobro prodajani. To pa je v nasprotju z definicijo umetnosti; pri ustvarjanju ne gre za všečnost in prodajo, pač pa za suvereno kritičnost, izražanje svojih misli in prepričanj ne glede na politiko.

Ga. Nataša Konc Lorenzutti: Zdaj že leto in pol živim od svojega izbranega samostojnega dela, kar pa ne pomeni, da se preživljam samo s pisanjem. Ob tem, da pišem, zelo veliko nastopam in se vključujem v mnoge dejavnosti, vendar se ne oddaljujem od svojega poklica. Vsi projekti, v katere se vključujem, so s področja knjige oziroma v zadnjem času dokumentarnega filma. Zaslužim toliko, da moja družina normalno živi. Da imamo vse, kar resnično potrebujemo. Če bi z nekim delom služila bajne vsote, bi me bilo sram pred vsemi, ki garajo za vsakdanji kruh. Ne verjamem, da je delo tistih, ki služijo milijone, več vredno od mojega. Njihovo delo je precenjeno in ne prispeva k pravični ureditvi sveta. Kar nekaj pa je pisateljev, ki nismo nikjer zaposleni: Feri Lainšček, Janja Vidmar, Anja Štefan, verjetno še kdo.

G. Ivan Sivec: Kdor namerava živeti od pisanja, bo hudo razočaran. Večina pisateljev je zaradi preživetja redno zaposlenih. Tudi jaz sem bil, 40 let na RTV Slovenija kot novinar oziroma urednik. Pisal sem ob sobotah, nedeljah, praznikih, dopustih. Pisanje je namreč slast, brez katere pravi pisec ne more živeti. Zame je kot zrak, ki ga diham. Če dva dni ne grem v svoj kabinet, sem hudo nesrečen.

G. Tadej Golob: Prav veliko takih, ki bi v Sloveniji živel samo od pisateljevanja, ne poznam, mogoče sem celo edini. Napišem pa eno kriminalko na leto, potem pa še kakšno biografijo, v preteklosti tudi dve otroški knjigi. Letos sem na osnovi Bobrov napisal scenarij za strip, ki ga bo ilustriral Peter Škerl. Delam več stvari, pišem več knjig hkrati, če je treba, najraje pa ne. Število knjig mi ne bi nič ne pomagalo, če jih nihče ne bi kupil, ker sem plačan z odstotki od prodaje. Ko pišem, imam seveda ciljno občinstvo pred očmi, se pravi pri otroških in mladinskih knjigah njih, pa ne zato, da bi se mu prilagajal, ampak bolj zato, da si sproti odgovarjam na vprašanje, kaj bi ga utegnilo zanimati.

G. Igor Karlovšek: V Sloveniji, ker je premajhna dežela in ker je premalo bralcev, sploh pa kupcev knjig, se od pisateljevanje skoraj ne da živeti. Morda to lahko počne nekaj najbolj prodanih in promoviranih (ne pa nujno najbolj kvalitetnih) pisateljev. V Sloveniji preživi založba, ki izda cca 80 knjig letno, v nekaterih deželah s primerljivim številom prebivalstva pa preživi založba že s 40 izdanimi knjigami. Vsi ostali pisatelji morajo za preživetje delati še nekaj drugega. Meni zato do zadnjih let pisateljevanje ni pomenilo v smislu preživetja skoraj nič. Zadnja leta pa delam manj kot odvetnik in samo še pišem in sta se dohodka izenačila.

G. Sebastijan Pregelj: Če bi skušal živeti od pisanja, samo od knjig ne bi šlo. Poiskati bi moral druge projekte in posledično bi imel spet manj časa za pisanje. Zato sem se odločil za službo in pisanje kot »drugo« službo. Predstavljam si, da bi Desa Muck, Tadej Golob, Ivan Sivec, Primož Suhodolčan in še nekaj drugih že morali živeti od pisanja. Tudi sicer poznam nekaj ustvarjalk in ustvarjalcev, ki imajo status umetnika, vendar njihovo življenje ni filmsko. Morda pa je nekoliko bolj mirno.

G. Vinko Möderndorfer: Težko si predstavljam, da bi lahko živel zgolj od svojega pisanja. Večina slovenskih pisateljev je po službah ali pa imajo može ali žene ali partnerje, ki so zaposleni (ali bogati). V deželi, kjer dobiš za roman tri tisoč evrov ali manj ali celo nič, se ne da preživeti od pisanja.

Najbolj trpki del pisateljskega poklica pa je pokojnina. Za tiste, ki so se preživljali zgolj s pisateljevanjem, znaša pokojnina med 200 do 400 evrov, lahko pa dobijo tudi dodatek, za katerega morajo posebej prositi, tako da ima večina slovenskih pisateljev (razen tistih, ki so akademiki ali pa so bili v službah) do 800 evrov mesečnih pokojninskih prejemkov. Meni so izračunali pokojnino (čez dve leti bom lahko šel v pokoj, 65 let): 217,73 evra.

G. Primož Suhodolčan: Pred kratkim sem govoril z avtorjem in avtorico glede avtorskih pravic. Nekateri so podpisovali pogodbe, kjer so pravice za svoja dela prodali doživljenjsko. Za vse vrste oblik in nosilcev. Vsi bi morali, vključno z mano, večkrat prebrati tudi drobn tisk. Moj opus sestavlja zdaj že skoraj 40 tiskanih naslovov in upam in verjamem, da jih bo še kar nekaj. So pa vse knjige in zgodbe zdaj na voljo tudi v elektronski obliki. Prav tako so že skoraj vse na voljo tudi kot zvočne knjige. Skupaj s prevodi, scenariji in kar je še tega – več kot 100 enot.

Naklade so takšne ali drugačne, vsak ima svoj izračun. Potrebno je upoštevati kar nekaj stroškov, ki se tudi zadnje čase kar precej spreminjajo (npr. cena papirja). Naklade knjig, sploh pa prodaja se zmanjšujeta, zato so avtorji in založbe v nezavidljivem položaju. Zato je potrebno veliko več energije, dela in časa kot pred leti. Tudi tukaj bom poskušal skrajšati pot od avtorja do bralca, tako da je z letošnjim letom zaživela moja založba: Založba Suhodolčan. Seveda bo kmalu sledila spletna stran in spletna trgovina.

Vprašali ste me še, kako je od pisanja živel moj oče. Leopold Polde Suhodolčan je bil eden največjih genialcev v slovenski literaturi. Zamislil si je nešteto likov, ki so danes klasika. Še po toliko letih so trdno zasidrani v glavah in srcih mladih bralcev: Naočnik in Očalnik, Krojaček Hlaček, Piko dinosaver, Peter Nos ... Prav ta je še vedno z mano, tudi zaradi tega, ker sem bil prvi model zanj. Tako je bilo. Zvečer se uležeš v posteljo in razmišljaš: »U, tole je pa dobra ideja, jo bom jutri zapisal.« Polde: »Ne, jutri bo prepozno, ne boš se je več spomnil. Takoj moraš zapisati.« Polde tudi ni bil samo pisatelj. Bil je tudi učitelj, ravnatelj, igravec, režiser,

slikar in še marsikaj. So pa bile naklade takrat višje: tudi do 20.000 izvodov. Danes se povprečne naklade vrtijo med 500 in 1.000 izvodi. Tudi honorarji so bili takrat veliko višji.

5. Od česa je odvisna višina honorarja oziroma zaslužek?

Ga. Janja Vidmar: Najnižjo višino honorarja sicer določa Javna agencija za knjigo RS, na splošno pa gre za pogodbeno določila med avtorjem in založbo. Honorar je lahko izplačljiv ali kot pavšal, nadalje deloma pavšal in deloma odstotki od prodaje, lahko pa tudi zgolj odstotki od prodaje. Odvisno od dogovora med avtorjem in založnikom. Nekatere literarne nagrade so poleg priznanja tudi finančno ovrednotene, vendar ne vse. V projekt Rastem s knjigo se knjiga uvrsti šele potem, ko je že izdana, tako da omenjeni projekt ne določa same višine honorarja.

Ga. Aksinja Kermauner: Za višino honorarja so določene najnižje in najvišje postavke, odvisna pa je tudi od same založbe in seveda uveljavljenosti samega književnika, ki izdaja knjigo, k čemur pripomorejo tudi nagrade. Lahko se dogovoriš za enkratni honorar ob izdaji knjige ali pa za odstotek od prodanih izvodov. Velike založbe (Miš, Mladinska knjiga, Morfem, Sodobnost itd.) so izjemno poštene do svojih avtorjev in so z njimi v zelo dobrih odnosih, kar pa ne pomeni, da so honorarji bajno visoki.

Ga. Nataša Konc Lorenzutti: Če je izid moje knjige podprt z državno subvencijo (o čemer odloča Javna agencija za knjigo na podlagi preteklega dela nekega avtorja), kar v večini primerov je, potem je honorar določen v pogodbi med Javno agencijo in založbo. Ni slab. Sama podpišem pogodbo ob izidu in nisem plačana od prodanih izvodov. Če mojo knjigo ponatisnejo, zopet sklenem pogodbo. Nekateri avtorji, ki se zelo dobro prodajajo, pa se odločijo za delež od prodanih izvodov. To je seveda tvegano. Če se knjiga ne prodaja, ostaneš brez honorarja. Za tak način plačila se odločijo le tisti avtorji, katerih knjige se zmeraj in zagotovo prodajo.

V Sloveniji smo avtorji deležni tudi knjižničnega nadomestila. Vsak, ki ima več kot 800 izposoj svojih knjig v enem letu, konec leta prejme knjižnično nadomestilo. To je nekaj deset centov na eno izposoj, slikanice dobijo pol manj. Če se moje knjige dobro izposojajo, se mi to kar pozna.

Za avtorja izbira v program Cankarjevega tekmovanja običajno pomeni ponatis, ker se poveča prodaja izbranega naslova, in visoko izposoj v knjižnicah. Projekt Rastem s knjigo zagotovo prinese ponatis. Nekatere literarne nagrade so denarne, druge ne. Priznanje zlata hruška, denimo, pomeni zgolj priznanje, nagrada večernica pa je denarna.

G. Ivan Sivec: Višina honorarja je določena glede na vrst pisanja. Pesmi po verzih, proza po avtorskih polah. A se noben založnik ne drži pravilnika. Trenutno so taki časi, da so honorarji zelo slabi ali pa jih sploh ni. V nekem pogledu so podobni Trubarjevim. A na srečo meni ni treba premišljevati o denarju, temveč samo o novi zgodbi. Imam pač pokojnino. Pa še nekaj je! Vsak pisatelj, ki je zaposlen, se težko predaja pisanju daljših zgodb. Ker mu časovno ne znese. Tudi sam sem zaživel šele v penziji. Zdaj tako ves čas uporabim za pisanje. Na srečo imam ljubečo ženo, ki to razume. In šele zdaj sem lahko začel pisati daljše romane. Stvar je v tem, da na primer za zgodovinski roman porabim petkrat več časa za pripravo kot za samo pisanje knjige.

G. Tadej Golob: Kot rečeno, plačan sem z odstotki od prodanih knjig. K mojemu zaslužku je treba prišteti še knjižnično nadomestilo (sem na drugem mestu po številu knjižnih izposoj v Sloveniji, za Deso Muck), pa honorar za sodelovanje pri scenarijih za TV serijo in nadomestil za javno rabo mojih del (predvajanj zvočnih knjig po radiu ipd.).

G. Igor Karlovšek: V Sloveniji se plačuje avtorski honorar po avtorski poli. Za 30.000 znakov je plačilo 280,00 € bruto, če pa knjiga izide v okviru Javne agencije za knjigo (JAK), pa je bila do nedavna cena 360,00 € bruto, sedaj pa je izjemoma 500,00 € bruto (in ne vemo koliko dolgo). Moja mladinska dela imajo obseg cca 9 avtorskih pol, to pomeni, da če ni v okviru JAK, je plačilo za Pobeg in ostale v tem obsegu cca 2.500,00 € bruto. Nekatere literarne nagrade so samo častne, nekatere pa so tudi plačane. Običajno so te nagrade od 3.000,00 do 5.000,00 €. Vsi zneski so bruto, od tega je treba plačati davke in prispevke državi.

Na podlagi pravil o knjižničnem nadomestilu dobimo avtorji še plačilo na podlagi izposoje knjig. V letu 2020 sem imel 14.440 izposoj in za to izposajo sem prejel cca 5.000,00 €.

Za preživetje je treba izdati letno 2 ali 3 knjige v skupnem obsegu cca 30 avtorskih pol in imeti za cca 5.000,00 € izposoj, da bi imel bruto minimalni dohodek.

Izdati tri knjige letno je težko, meni je to sicer zadnja leta uspevalo, ker sem izdal po 1 roman za odrasle in po 2 za mladino letno, ampak je to bolj izjema kot pravilo.

G. Sebastijan Pregelj: Višina honorarja je odvisna od pogodbe. Zato je zelo pomembno, kakšno pogodbo avtorica oz. avtor podpiše. Sam sem se tega začel zavedati dovolj zgodaj, da nimam težav glede avtorskih pravic, marsikdo pa še danes površno prebere pogodbo, ker je pač vesel, da izide knjiga.

Na višino honorarja vpliva avtorjeva prepoznavnost, saj večja prepoznavnost zagotavlja boljšo prodajo. K njej pripomorejo tudi nominacije in nagrade. Po drugi strani je slovenski knjižni trg tako majhen, da z redkimi izjemami samo od prodanih izvodov ne bi bilo omembe vrednih honorarjev (ali jih sploh ne bi bilo). Na srečo je tu Javna agencija za knjigo (JAK), ki podpira založniške programe. Tako del honorarja prispeva JAK, del pa je navadno vezan na število prodanih izvodov (višina se določi v odstotkih).

Nekateri knjižni projekti so zgolj komercialni, številni pa podpore ne dobijo in se zgodijo zaradi dobre volje sodelujočih.

Na Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije predpisujejo najnižje avtorske honorarje, ki jih morajo izplačati založniki, izbrani na razpisih in pozivih agencije, ki imajo z agencijo sklenjeno pogodbo o sofinanciranju. Višina honorarjev za avtorje izvirnih besedil je v višini vsaj 365,00 EUR bruto na avtorsko polo (<https://www.jakrs.si/>). Za lažjo predstavbo: roman s približno 200 stranmi obsega 7–8 avtorskih pol.

Del honorarja dobimo avtorice in avtorji izplačan tudi iz naslova knjižničnega nadomestila, tu so še honorarji iz naslova radijskih in televizijskih predvajanj, fotokopiranj ipd. Pri knjižničnem nadomestilu je, kolikor vem, določen spodnji prag za uvrstitev med tiste, ki prejmemo izplačilo (da se celoten znesek ne bi preveč drobil). Tu so letni honorarji od nekaj sto do nekaj tisoč evrov, točnih podatkov za druge avtorje in avtorice nimam. Glede na svoj honorar mislim, da

je bilo nadomestilo približno 30 centov na izposojno knjigo. Ne vem pa, kakšen algoritem določa zneske pri tistih z najvišjimi izposojami.

Večina nagrad je tudi denarnih, te se gibljejo med 2.000 in 6.000 evrov (točnih podatkov nimam). Za avtorja je bolj od denarnega dela nagrade pomembna potrditev kakovosti njegovega pisanja s strani strokovne javnosti. Poleg tega avtorji ne morejo računati, da bodo vsako leto prejeli kakšno nagrado. Sicer pa nominacije in nagrade prispevajo k prepoznavnosti. Bolj ko je avtorica oz. avtor prepoznan, bolj jo/ga vabijo, bolj si sposojajo njene/njegove knjige v knjižnicah, bolj jih kupujejo v knjigarnah.

Če je knjiga izbrana za npr. Cankarjevo tekmovanje, pomeni višjo prodajo zaradi ponatisa, kar se – glede na pogodbo – odraža tudi v honorarju. Poleg tega sledijo številni nastopi, ki so honorirani (v mojem primeru jih je bilo zaradi Covida19 zelo malo, pa tudi sicer sem ob dopoldnevih malo manj prilagodljiv zaradi službe). Za tiste, ki imajo status svobodnega umetnika, je to spodoben vir zaslužka, a se moramo zavedati, da je časovno omejen. Traja pol leta, največ leto, potem je čas za novo nagrajenko oz. nagrajenca.

Sam sodelujem z založbama, kjer so mi vseč ljudje in odnos, ki ga imamo. Odnos založb do pisateljic in pisateljev je seveda zelo različen. Odvisno od lastnosti enih in drugih. Predstavljam si, da je za mlade, še neuveljavljene avtorice in avtorje težje. Z novimi deli, dobrimi recenzijami, solidno prodajo, nominacijami in nagradami pa pisateljice in pisatelji postanemo zanimivi za založbe in takrat se oni trudijo tako, kot smo se na začetku mi. Sicer pa je tudi v Sloveniji trend, da imajo založbe hišne avtorje. Sam se štejem pri delih za odrasle med Gogine, z deli za mlajše pa med hišne avtorje MIŠ založbe. Predstavljam si, da si založba želi čim hitreje prodati prvo naklado, ki je v večini primerov tudi edina, te pa se gibljejo med 400 in 800 izvodov. Sam sodim med tiste srečnejše, ki dočakamo prvi, včasih tudi drugi ponatis.

G. Vinko Möderndorfer: Višina honorarja je odvisna od tega, ali je založba dobila subvencijo. Če jo je dobila, potem je honorar malo višji, če je ni, pa je zelo nizek, pri nekaterih založbah ga celo ni. Pesniške zbirke se tiskajo v nekaj sto izvodih (do 300), prodajo pa jih zgolj nekaj. Knjižnice jih kupijo kakšnih sedemdeset izvodov (vse slovenske knjižnice skupaj, in to ni pravilo), v knjigarnah pa se proda do deset izvodov nove pesniške zbirke mladega avtorja. Malo boljše je s prozo. Dramatika pa se sploh ne prodaja. Seveda so tudi izjeme. Zelo popularni in tudi zelo dobri avtorji se bolje prodajajo (Pavček, Zlobec, Makarovič, Jančar ...) – lahko jih naštejemo na prste.

Sicer pa je prozaist plačan za avtorsko polo (30.000 znakov) od 300 do 400 evrov, lahko pa tudi nič ali pa je poplačan z lastnimi knjigami. Namesto honorarja dobi 100 svojih knjig. Ja, tudi to se dogaja. Za pesniško zbirko je pesnik lahko plačan od 0 do 3.000 evrov. Za dramatiko: 0 ali nekaj malega. V večini pa založbe ne izdajajo dramatike. Seveda so to številke, za katere vem jaz. Ker so honorarji *skrivnost*, je povsem mogoče, da so na Slovenskem tudi kakšni avtorji (pa nisem prepričan), ki so plačani blazno dobro.

Če je knjiga izbrana pri projektu *Rastem s knjigo*, potem dobi avtor tudi finančno nagrado in knjiga izide v nekaj tisoč izvodih in jo brezplačno dobijo učenci zadnje triade. Kar je seveda za avtorja posebna čast in priznanje. Tudi izbor knjige za Cankarjevo tekmovanje za avtorja pomeni čast, veliko čast, finančno pa ne pomeni nič. Največ ima od tega založba. Če morda zato proda več knjig. Nagrade ne pomenijo boljšega honorarja. Sicer pa so najpomembnejše

literarne nagrade tudi finančne. Če seveda dobiš nagrado. Nagrade so različno ovrednotene in so tudi obdavčene.

Vsako leto dobim z naslova knjižničnega nadomestila nekaj denarja – 2.000 evrov. Včasih malo več ali malo manj. Odvisno od bralcev. Zanimanje bralcev za določenega avtorja pa ni nekaj stalnega in ne traja v nedogled.

Slovenski pisatelji niso plačani od prodanih izvodov (no, morda v zadnjem času kakšen pisec kriminalk, pa nisem povsem prepričan), ampak z enkratnim honorarjem. Potem pa založba proda, kolikor pač proda. Ves dobiček od prodanih knjig gre založbi. Založba po navadi dobi subvencijo za knjigo, lahko pa knjigo tudi sama izda. Mislim, da ni založnika na Slovenskem, ki bi s slovensko knjigo obogatel. Večinoma delajo z veliko ljubeznijo in za preživetje. Seveda pa se vsake toliko časa pojavi avtor, ki proda veliko knjig. Tudi kvaliteten avtor. Če je plačan od prodanega izvoda in če proda 10.000 knjig, je to lahko dober honorar. In prav je tako. Ampak to so izjeme.

G. Primož Suhodolčan: Sam se z založbami dogovarjam za odstotek od prodanih izvodov. Razumeti je treba, da je poslovna skrivnost, kako visok odstotek je to. Tukaj pa je seveda še knjižnično nadomestilo, nastopi in še kaj. Če se potruдиš in veliko delaš, se da solidno preživeti. Seveda pa je največ odvisno od bralcev ali se bodo knjige prodajale in izposojale.

6. Kaj bi svetovali mladim, ki jih mika poklic pisatelja?

Ga. Janja Vidmar: Pesnik Andrej Brvar me je pred davnimi leti opozoril, da je same nadarjenosti kvečjemu 30 %, preostanek pa je zgolj trdo delo, garanje. Velja za vsa področja, ne le za literarno sceno. Tisti, ki želijo obogateti in si dobro postlati v življenju, naj se poklicu pisatelja raje na daleč ognejo, saj je konkurenca zelo huda in trg strašno majhen. Življenje vam bo samo pokazalo pot in ali ste iz pravega testa za avtorja. Sama sem pred tem opravljala precejšen nabor služb in del, toda pot me je neprestano preusmerjala v literarno polje. Vse dokler nisem sprejela same poti.

Ga. Aksinja Kermauner: Naj preberejo čim več dobrih knjig, ki jih danes res ne manjka. Naj pišejo samo o tem, kar dobro poznajo, ali pa se o snovi temeljito poučijo. Naj bodo pošteni. Bralci takoj začutijo blef in ne verjamejo več napisanemu. In seveda, da čim več pišejo. Tudi tukaj vaja dela mojstra. Pisanje je izjemna dejavnost, ki ti lahko pomaga najti smisel bivanja v danes precej razčlovečenem svetu.

Ga. Nataša Konc Lorenzutti: Naj veliko berejo. Želja po pisanju in spretnost je naravna posledica nenehnega življenja s knjigami.

G. Ivan Sivec: Vsak, ki je poklican k temu delu, naj piše, čim več piše. In seveda veliko bere. Bere naj tiste knjige, ki v njem zaživijo, piše pa naj vse, kar se dogaja okoli njega. Znano je reklo: *Pesnik se rodi, pisatelj se naredi*. Pomeni, da – če ima človek talent za pisanje – lahko veliko k svoji rasti prispeva tudi sam. Med pisanjem pa naj čim manj premišljuje o denarju. Če ga vodi ta misel, bo hitro odnehal. Po drugi strani pa je zelo nespametno zapraviti nadarjenost v sebi. Če jo bo, bo trpel vse življenje. Torej le pero v roke!

G. Tadej Golob: Isto, kot če bi izbrali karkoli drugega. Če tega ne počnejo z veseljem, naj raje sploh ne počnejo. Brez veselja tisto, kar bodo dali od sebe, ne bo dobro. Pa berejo naj. Brez tega ni nič.

G. Igor Karlovšek: To ni poklic, ki bi ga lahko svetoval komurkoli, tudi če piše. V Sloveniji morda na generacijo en pisatelj lahko preživi samo s pisanjem. Medijsko se je odlično prodal Tadej Golob in lahko živi od tega, vendar pa v tem trenutku ni prostora za več takšnih piscev. Pa še to pisanje je sedaj omejeno na žanrsko pisarnje – gre za kriminalke, medtem ko njegova zelo kvalitetna umetniška dela iz preteklosti ne morejo niti sanjati o podobni prodaji ali izposoji.

G. Sebastijan Pregelj: Naj veliko berejo in vztrajno pišejo. Poleg tega pa naj bodo do svojega pisanja kritični. Nič ni hudega, če v torek nismo zadovoljni s tem, kar smo napisali v ponedeljek. Če vemo, kaj ni dobro, bomo v sredo napisali boljše. Ko se bodo s tem, kar so napisali, počutili dobro, naj komu pokažejo.

G. Vinko Möderndorfer: Naj ne obupajo. Če so *zares* pisatelji, ne bodo mogli odnehati.

G. Primož Suhodolčan: Prvo pravo zgodbo sem si zamislil že pred pol stoletja. Naši so v Ljubljani postali svetovni prvaki in tako je začel nastajati Košarkar naj bo. Vendar sama ideja še ni dovolj. Tudi ustvarjanje zgodb je trdo delo. Sploh če pišeš kratke zgodbe, kjer moraš v nekaj stavkih narediti prolog, zaplet, vrhunec, razplet, zaključek in poanto. Vedno sem si želel pripovedovati zgodbe, zato je to kombinacija vsega tega: želje, strasti, navdiha in razpoloženja. Če pa je dodana še žepnina, je toliko bolje.

Polde ni bil samo oče, bil je tudi moj mentor. Med počitnicami me je zjutraj na mizi čakal naslov in ko je prišel oče iz službe, je bila zgodba narejena. Potem sva se pogovorila tisto klasično: kaj je pisatelj hotel povedati. Trening pač, kot pri vseh drugih dejavnostih. Tega se še danes držim. Večkrat rad rečem, da življenje samo piše zgodbe, jaz mu pri tem samo malo pomagam. Ko sem bil še malo mlajši, sem zgodbo napisal kar iz prve, naenkrat. Zdaj pa vsako leto bolj gledam nazaj, iščem in kombiniram, popravljam. Najbolj važno je, da ostane osnovna ideja. Ostalo pa je stvar tehnike, slovnice, pravopisa, vztrajnosti in po koroško »zicledra«.

3.3 INTERVJU Z GO. IFIGENIJO SIMONVIČ

Na gospo Ifigenijo sva se z mentorico obrnili, ker je zaradi svojega 50-letnega literarnega ustvarjanja in preteklega opravljanja funkcije predsednice slovenskega PEN-a (mednarodno združenje književnikov) zagotovo odlična poznavalka okoliščin pisanja v Sloveniji. Poleg tega piše tudi za otroke. Spletni intervju je bil opravljen januarja 2022.

Ga. Ifigenija, kaj je za vas pisateljevanje – poklic ali poslanstvo?

Če me vprašate kaj takega, moram najprej pomisliti, kaj to dvoje sploh pomeni. Bom poskusila: Poklic je tisto, za kar se je človek usposobil, da bo delal v življenju, da bi zaslužil za kruh zase in za svojo družino. Poslanstvo pa je tisto, kar človek začuti, da želi početi za dobro drugih, ne le za svoj kruh. Recimo: zdravniki, medicinske sestre, učitelji in vzgojitelji ... Poklic lahko menjaš, se izobražuješ v drugo smer, poslanstvo pa te žene samo po sebi, ne moreš se premagati, moraš početi tisto, ker veš, da bo dobro za druge.

Seveda zdaj razmišljam samo o DOBREM – morda imaš lahko tudi poslanstvo, da uničuješ vse okrog sebe – recimo da povzročaš zlo ... NAMENOMA.

Zdi se mi, da pisatelji hočejo dobro ... knjige, ki so vplivale na ljudi v negativnem smislu, so bile morda napisane z dobrim namenom, a razumljene drugače, kot je želel pisatelj. Najbolj črnoglede knjige imajo pogosto dobro sporočilo – saj ne nagovarjajo k zlu, temveč ga opisujejo kot svarilo pred zlom. Mislim, da vsi pisatelji začnejo pisati z mislijo na ljudi, ki jim želijo nekaj sporočiti. Glede tega bi rekla, da je pisanje res neke vrste poslanstvo.

Kakšno je stanje v Sloveniji? Kako se živi od pisateljevanja?

V Sloveniji so naklade premajhne, zato zelo malo pisateljev lahko živi od pisanja. Če pesniška zbirka izide v 300 izvodih, ne more biti nobenega dobička, tudi če se vseh 300 izvodov proda.

Med finančno uspešnimi pesniki bi ne našla nobenega, ki še živi.

Poklicni pisatelji so tisti, ki živijo od pisanja. Kolikor vem, so vsi, ki jih poznam, v službah po uredništvih, na univerzi, v gimnazijah, so pravniki, zgodovinarji, psihoterapevti, zdravniki. Pišejo ob prostem času. Tisti, ki imajo svobodni poklic, imajo navadno tudi zaledje, recimo moža ali ženo z dohodkom, starše, pri katerih živijo. Honorarje dobijo pri obisku knjižnic in šol, če so kam povabljeni. Ministrstvo za kulturo razpisuje delavne štipendije, a to so zelo omejene priložnosti. Radio in revije omogočajo objave, a tam so honorarji majhni ali pa jih sploh ni. Tisti, ki zares finančno uspejo, so napisali res dobro knjigo. Vse to je relativno. Vsak pisatelj zase misli, da je napisal nekaj najboljšega. Razočaranja in obup sta vsakdanji izkušnji.

Če knjiga dobi nagrado, se prodaja poveča, zaupanje založnikov je močnejše in morda pri naslednji knjigi dobijo večji honorar. Če je knjiga sprejeta na seznam za Bralno značko ali na seznam obveznega čtiva, potem se bistveno poveča naklada, kar pa še ne pomeni, da se poveča tudi avtorski honorar – založbe se zaščitijo tako, da sestavijo sebi ustrezne pogodbe. Če knjiga zaživi v filmu ali kot TV nadaljevanka, je bodisi bolj brana ali pa nikoli več, odvisno od uspeha filma.

Med finančno uspešne pisatelje bi brez premisleka imenovala Andreja E. Skubica, Tadeja Goloba, Vinka Möderndorferja, Ferija Lainščka, Svetlano Makarovič, Toneta Pavčka, Cirila Zlobca.

Uspešni pisatelji so tudi tisti, ki ne pišejo literature kot umetnosti, temveč strokovno literaturo. Kuharji, popotniki, avanturisti, znanstveniki, politiki, zgodovinarji, filozofi, tudi razni guruji ... A najprej morajo biti zares dobri v svojem poklicu, šele potem njihovim knjigam zaupajo bralci.

Omeniti želim še Lilo Prap. Ona je uspešna kot ilustratorica in avtorica besedil. Ona je poseben fenomen v svetovnem merilu.

Kako ste s pisateljevanjem živeli vi?

Jaz s pisanjem nisem nikoli zaslužila za kruh. Niti za drobtine. Opravljala sem najrazličnejše poklice, pisala pa takrat, ko sem se počutila mirno, zbrano, razmišljujočo o nečem, kar sem hotela ubesediti, da bi sama bolje razumela samo sebe in svoj odnos do okolice in do ljudi, ki so mi bili blizu. Šele ko sem napisala, sem začela razmišljati, da bi morda tisto objavila. Potem sem bila pač vesela, če mi je to uspelo, zares vesela pa šele, ko sem od koga slišala, da je bral. Imam pa občutka, da je pisanje moje poslanstvo. Ne pišem tako predano, ker ne verjamem, da

moram res kaj zares pomembnega sporočiti svetu. Ne verjamem, da je nujno, da so moje pesmi prevedene, saj mi zadostuje, da imam v Sloveniji nekaj bralcev ali bralk. Gre mi predvsem za to, da neko misel povem v svojem jeziku na čim bolj natančen, jasen in nenavaden način. Kar sem napisala z otroke, pa sem napisala z določenim otrokom v mislih, nečakom, nečakinjo, če se mi je posrečilo, sem pač poslala na uredništvo Cicibana, če so objavili, sem bila vesela. Honorarji pa so tako majhni, da me ne bi mogli premamiti, da bi pisala več. Pisala bom samo, če bom imela kakšno posrečeno idejo.

V svojih študentskih letih ste se družili z Vitomilom Zupanom, ki je takrat že bil poznan pisatelj. Kako je od pisanja živel Vitomil Zupan (1914–1987)?

Ko sem ga jaz poznala, je že objavil svoje velike romane. Živel je skromno, mislim, da ni bil bogat. Ni raziskano, kakšni so bili honorarji. Gotovo ni bil med privilegiranimi pisatelji, ki so zelo dobro živeli od pisanja in prevajanja in od dela na uredništvih in založbah. O tem bi več morda vedeli na avtorski agenciji. Imel pa je tudi majhno pokojnino. Ko je bil "prepovedan" pisatelj, je pisal pod psevdonimi in imel je prijatelje, ki so mu plačali za scenarije za radijske igre in TV nadaljevanke, ne da bi jih uprizorili. To je bilo neke vrste tajno oporečništvo. Prepričana sem, da ni pisal z mislijo na denar. Ko pa je roman izšel, je želel, da bi pisal v kakem drugem jeziku, saj je vedel, da bi s takimi teksti v tujini lahko uspel. Zdaj se njegova želja počasi izpolnjuje. prevajajo ga v slovanske jezike, a tudi v francoščino, nemščino in italijanščino. Mislim, da je Vitomil Zupan najbolj uspešen pisatelj druge polovice 20. stoletja. Umrl je reven kot mnogi drugi pisatelji njegovega kova.

3.4 INTERVJU Z GO. DESO MUCK IN G. IGORJEM BLAŽINO

Pisateljica in igralka Desa Muck in njen mož, poslovnež mag. Igor Blažina sta avgusta 2016 za namen izdajanja knjig Dese Muck in avtorjev sorodnih vsebin ter produkcijo gledaliških iger po njenih in sorodnih literarnih predlogih ustanovila **Muck Blažina založbo in produkcijsko hišo**. V spletnem intervjuju januarja 2022 sta mi pojasnila svoje izkušnje oziroma doživetje položaja slov. pisateljev – ga. Desa kot pisateljica, g. Blažina kot založnik in poznavalec slovenskega trga.

Gospa Desa Muck, kako dojemate svoje pisateljevanje - kot poklic ali poslanstvo?

Zagotovo je oboje. Toda najprej mora postati poklic. To pomeni, da se mora pisatelj izuriti do te mere, da bralci njegovo pisanje z zanimanjem vzamejo v roke in v njih vzbudi razmišljanje in čustva. Če je pri tem uspešen in njegove besede dosežejo in se dotaknejo drugih, potem lahko govorimo o poslanstvu. Pisanja se učiš celo življenje, dokler ti delajo možgani. Največ se učiš z branjem in treniranjem iskrenosti do sebe in do drugih, ter oblikovanjem lastne domišljije, zato avtorji pogosto bežijo v samoto, kjer lahko raziskujejo svoje svetove. Pisateljstvo zahteva tudi veliko osebnega žrtvovanja in se mu je treba posvečati večino časa, kajti pisatelji so močno aktivni tudi v svoji podzavesti in tako na nek način neprestano pišejo, 24 ur na dan, na primer tudi skozi analitično opazovanje, ali v sanjah. Mnogi pisatelji pišejo tudi na podlagi lastnih izkušenj in bralcem razgaljajo svojo notranjost, kar je zanje boleč postopek. Glede na vse, je to zares zelo težak poklic. Slavni ameriški pisatelj Ernest

Hemingway, je rekel, da je pisateljski poklic desetkrat težji od rudarskega, in bo že vedel, ker je med drugim delal tudi v rudniku. Sicer pa se pisatelj rodiš, tako kot je to v večini poklicev.

Kaj se je v zadnjih letih v smislu preživljanja s pisanjem za vas spremenilo? Kako živite od svojega lit. ustvarjanja?

G. Igor Blažina: Kriza 2008 je zmanjšala prihodke prebivalstvu, ki so posledično zmanjšali nakupovanje dobrin, med katere sodijo tudi knjige. Desa je v obdobju 2008 do upokojitve 2020 delala kot samostojna podjetnica. Pisala je knjige izključno po naročilu različnih založb.

Avtor piše posamezno knjigo od dveh mesecev do več let, odvisno od žanra in obsega. Zato se zgolj od pisanja knjig v Sloveniji zaradi nizkih naklad ne da živeti. Po podatkih COBISS je v Sloveniji 25.700 avtorjev izvirnih monografskih publikacij, to je cca 1 % prebivalstva. Od njih jih 800 izposoj v splošnih knjižnicah doseže le 269 avtorjev, torej **1 % od 1 %**. Profesionalnih pisateljev, ki ne hodijo v službo, ampak živijo od svojega ustvarjanja je le nekaj, mednje je 35 let sodila tudi Desa Muck – od leta 1985 do upokojitve avgusta 2020. Preživljala se je s pisanjem ljubezenskih zgodb, šele kasneje tudi knjig, kolumn, scenarijev, dram, komedij, dramatisacij, pesmi, popevk, songov, reklam, skečev, radijskih iger, stripov, prevajanjem, urednikovanjem podlistkov in revij. Ob tem je tudi igrala v filmih, gledališču, televiziji, vodila oddaje in prireditve, nastopala po šolah, podjetjih. Ker je bilo po letu 2008 vedno težje preživeti kot pisatelj – samostojni podjetnik zaradi zmanjševanja števila prodanih knjig, dolgih rokov plačil že tako skromnih honorarjev zaradi vedno nižjih naklad, zmanjševanja števila nastopov po šolah, manjšega števila nastopov v gledališču in na televiziji zaradi njenih kroničnih bolezni in starosti, sva avgusta 2016 ustanovila svojo Založbo MUCK BLAŽINA.

Kakšen je položaj pisateljev v Sloveniji? Na kakšen način država pomaga avtorjem?

Javna agencija za knjigo razpisuje štipendije za vrhunske in nadarjene pisatelje – Desa je v vseh letih samo enkrat zaprosila za štipendijo za vrhunske ustvarjalce in jo tudi prejela. Knjižnično nadomestilo prejmejo živeči avtorji, katerih dela so se v splošnih knjižnicah izposodila več kot 800-krat v koledarskem letu. Ti zneski so od 200 eur 10.000 eur. Tu je še nekaj drugih oblik pomoči, ki pa so skromne in ne presegajo cca 1.000 eur/leto. Dopuščam možnost, da ne poznam vseh oblik državne pomoči avtorjem. Založbe lahko kandidirajo za sofinanciranje izdaje tiskanih, elektronskih in zvočnih knjig na raznih razpisih Javne agencije za knjigo.

Višina honorarja za besedilo je v Sloveniji običajno okrog 8 % maloprodajne cene knjige po odbitku davka. Primer: če knjiga na polici stane 20 eur, dobi avtor besedila od posamezne prodane knjige 20 eur – DDV 5 % = 19 eur x 8 % = 1,52 eur. Pri nakladi 1000 izvodov, prejme avtor besedila 1520 eur honorarja. Načini plačila so različni, najpogostejši pa je avans 1000 eur, ostalo pa po nekaj 100 evrov vsako leto, kakor teče prodaja knjige.

Več honorarja prejmejo avtorji uspešnic, kar je odvisno od interesa založb, ki skušajo dodatna sredstva dobiti iz javnih sredstev na razpisih ali pri sponzorjih. Pri otroških slikanicah so običajno ilustratorji bolje plačani kot pisci besedila. Znano je, da so svetovno prepoznani avtorji lahko tudi zelo premožni. To v Sloveniji ni mogoče, zaradi majhnosti trga, ker malo ljudi govori slovensko in ker vedno manj ljudi sploh kupuje knjige. Poslabšanje razmer za pisatelje se je zgodilo tudi z osamosvojitvijo Slovenije, saj so prej slovenske avtorje brali tudi v drugih

republikah, sedaj pa le še zelo redko. Slovenija tudi nima nacionalne strategije spodbujanja branja, ki bi skrbela za stalen dotok novih mladih bralcev.

Mnogi avtorji za svoje delo ne dobijo plačila v denarju, ampak v določenem številu natisnjenih izvodov knjig. Številni so zadovoljni že s tem, da je njihova knjiga sploh izšla. Precejšnje je tudi število samozaložnikov, ki sami financirajo celoten postopek izdaje knjige. Avtorji običajno tudi niso večši poslovnih pristopov in so v podrejenem položaju v razgovorih z založbami. Temelj odnosa med avtorjem in založbo je zaupanje za kar pa je potrebno zelo transparentno poslovanje in poročanje o prodaji. Kakšni zneski so v slovenskem prostoru dosegljivi, običajni? Za besedilo za slikanico so običajni honorarji okoli 1.500 eur, za roman okoli 5.000 eur, v najboljšem primeru za slikanico okoli 2.000 eur plus odstotki od prodaje, za roman pa okoli 10.000 eur.

3.5 ANALIZA INTERVJUJEV

Da bi današnji položaj pisateljev predstavila kar se da realno, sem za pomoč prosila najbolj brane sodobne mladinske pisatelje in pisateljice. Intervjuji so bili opravljeni januarja in v začetku februarja 2022. E-naslove sem poiskala na spletu, za nekaj naslovov pa sem prosila Društvo slovenskih pisateljev. Pisateljem in pisateljicam sem nato poslala vprašalnik, sestavljen iz 6 vprašanj. Prvo vprašanje se je nanašalo na razlog, zaradi katerega (katerih) so začeli pisati. Drugo vprašanje se je nanašalo na dojemanje pisanja – zanimalo me je, ali pisatelji svoje pisanje dojemajo kot poklic ali poslanstvo. V nadaljevanju me je zanimalo, kako se v Sloveniji živi od pisanja, kako od njega živijo intervjувanci, ali poleg pisanja opravljajo še kakšen poklic, kakšni so honorarji in od česa so odvisni. Na koncu sem jih prosila še za nasvet tistim, ki jih zanima pisanje. V nadaljevanju sem za pomoč prosila še nekdanjo predsednico Društva slovenskih pisateljev, nekdanjo predsednico slovenskega PEN-a in direktorja založbe, založnika, ki dobro pozna stanje na trgu.

3.5.1 Analiza intervjujev pisateljic in pisateljev (6 pisateljev in 3 pisateljice)

Analiza odgovorov

1. Zakaj ste začeli pisati?

Ljubezen do branja in literature, ki se je kazala že v njihovih zgodnjih letih, pisanje iz notranje potrebe, želja po ustvarjalnosti so vodili v način življenja. Na tiste, ki so imeli enega ali oba starša pisatelja, so z zgledom vplivali tudi starši.

2. Kako dojemate svoje pisanje – kot poklic ali poslanstvo?

Na vprašanje, kako dojemajo svoje pisanje – kot poklic ali poslanstvo – so pisatelji odgovorili bolj ali manj enotno: pisanje je več kot samo poklic, je svojevrstno poslanstvo, ki ni dano vsakomur, z njim sporočajo svoj pogled na svet. Tudi tisti, ki se s pisanjem preživljajo in je torej to njihov poklic, priznavajo, da literarno ustvarjanje še vedno ostaja tudi poslanstvo.

3., 4. Živite zgolj od pisanja ali opravljate še kakšno drugo delo? Kako se v Sloveniji živi od pisateljstva?

V Sloveniji ni veliko takšnih pisateljev, ki bi lahko živeli zgolj od svojega pisanja. Od 9 intervjuvancev je eden povedal, da trenutno lahko živi od svojega pisanja, k čemur je pripomogel velik uspeh njegovih kriminalk. Pisateljica, ki se preživlja s pisanjem, pa je opozorila, da to ne pomeni, da se preživlja samo s pisanjem knjig; tudi veliko nastopa in se vključuje v druge dejavnosti, povezane s svojim poklicem.

Slovenski literarni ustvarjalci so večinoma tako imenovani svobodnjaki ali pa so zaposleni v drugih poklicih, tako da je knjižno ustvarjanje njihova vzporedna poklicna dejavnost. Le malo naših književnikov živi od svojega ustvarjanja. Razlog je majhnost Slovenije, majhen trg, malo bralcev, nizke naklade in skromni honorarji.

5. Od česa je odvisna višina honorarjev oziroma zaslužek?

Najnižjo višino honorarja sicer določa Javna agencija za knjigo RS, na splošno pa gre za pogodbeno določila med avtorjem in založbo. Višina in izplačilo honorarja sta odvisna od dogovora med avtorjem in založnikom oziroma od pogodbe (zelo pomembno je, da jo avtor dobro prebere, tudi drobn tisk). Večina avtorjev je plačanih z enkratnim honorarjem, nekateri avtorji tudi z odstotki od prodaje (višina odstotka je poslovna skrivnost, tudi o višini honorarjev avtorji načeloma ne govorijo). Na višino honorarja vpliva tudi vrsta pisanja: najbolje je plačana proza, sledi poezija, najslabše dramatika.

Nekatere literarne nagrade so poleg priznanja tudi finančno ovrednotene, vendar ne vse. Od prejetega zneska je treba plačati davek.

V Sloveniji so avtorji deležni knjižničnega nadomestila, in sicer vsak, ki ima več kot 800 izposoj letno (v splošnih knjižnicah) konec leta prejme knjižnično nadomestilo. To je nekaj deset centov na eno izposoj, slikanice dobijo pol manj.

Za bruto minimalni dohodek (torej za preživetje) je na leto treba izdati 2 ali 3 knjige v skupnem obsegu približno 30 avtorskih pol (roman s približno 200 stranmi obsega 7–8 avtorskih pol) in imeti za približno 5.000 evrov izposoj.

6. Kaj bi svetovali mladim, ki jih mika poklic pisatelja?

Pisateljski poklic pomeni trdo delo, garanje, na drugi strani pa ne prinaša bajnih zaslužkov, zato naj se za ta poklic odločijo tisti, ki so poklicani k temu delu. Vaja dela mojstra, zato naj mladi veliko berejo in vztrajno pišejo.

3.5.2 Analiza intervjuja z go. Ifigenijo Simonović

Kljub temu da pisateljica piše in objavlja že več kot 50 let, v svojem življenju s pisanjem ni mogla zaslužiti niti za kruh. Opravljala je najrazličnejše poklice, poleg tega pa tudi pisala. Tudi ona pisanje dojema kot svojevrstno poslanstvo, pri čemer verjame, da vsi pisatelji pišejo z dobrim namenom, pa so včasih napačno razumljeni. Priznava, da ne pozna finančno uspešnih pesnikov, ki bi še živeli, medtem ko našteje nekaj takšnih pisateljev. V nadaljevanju pojasni,

da je večina pisateljev, ki jih pozna, zaposlenih in pišejo v prostem času. Večina jih ima tudi dobro zaledje (premožnega zakonca, starše ipd.).

Tudi Vitomil Zupan, za katerega pravi, da je najuspešnejši pisatelj 2. pol. 20. stoletja, je živel skromno in ob majhni pokojnini umrl reven.

3.5.3 Analiza intervjuja z go. Deso Muck in g. Igorjem Blažino

Tudi ga. Deso Muck priznava, da je pisanje tako poklic kot poslanstvo, vendar mora biti najprej poklic. Najprej se mora pisatelj izuriti do te mere, da bralci njegove knjige z zanimanjem vzamejo v roke, njegovo pisanje pa mora v njih vzbuditi razmišljanje in čustva. Če je pri tem uspešen in se njegove besede dotaknejo drugih, lahko govorimo o poslanstvu.

Pisateljica je 35 let sodila med poklicne pisatelje, pri tem je pisala, nastopala po šolah, na televiziji, radiu, v gledališču Kriza 2008 je zmanjšala prihodke prebivalstvu; ljudje so posledično zmanjšali nakupovanje dobrin, med katere sodijo tudi knjige, zmanjšalo se je število nastopov, znižale so se naklade. Vedno težje je bilo preživeti kot pisatelj oziroma samostojni podjetnik, zato je avgusta 2016 z možem ustanovila Muck Blažina založbo.

V Sloveniji zaradi majhnosti trga, ker je malo ljudi, ki govorijo slovensko in ker vedno manj ljudi sploh kupuje knjige, ni možno, da bi bili slovenski avtorji zelo premožni. Poslabšanje razmer za pisatelje se je zgodilo tudi z osamosvojitvijo, saj so s tem slovenski avtorji izgubili bralce iz drugih republik. Slovenija tudi nima nacionalne strategije spodbujanja branja, ki bi skrbela za stalen dotok novih mladih bralcev. Mnogi avtorji za svoje delo ne dobijo plačila v denarju, ampak v določenem številu natisnjenih knjig.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Na začetku raziskovanja sem hipoteze zastavila na podlagi predvidevanj, ki sem jih imela glede na takratno znanje oz. mišljenje o položaju slovenskih pisateljev. Hipoteze sem potrdila ali ovrgla predvsem na podlagi odgovorov sodelujočih intervjuvancev.

H 1: Pisateljevanje je več kot poklic.

Hipoteza je potrjena. Iz intervjujev sem razbrala, da je pisateljevanje več kot poklic. Je danost, ki ni dana vsakomur. Pisatelj preprosto si ali nisi. Nobene šole ni, ki bi naučila pisati. Ni vsak, ki piše in ima domišljijo, pisatelj. Poleg tega za njih ni običajnega delovnika. Tudi naši prvi avtorji so pisali s posebnim poslanstvom, mnogim pisanje sploh ni omogočalo preživetja. Šele Ivan Cankar je bil prvi, ki je lahko (skromno) živel od pisanja, prva poklicna pisateljica je bila Zofka Kveder – živela in delovala sta v obdobju moderne, ko je bil položaj pisatelja dovolj utrjen, prav tako načini plačevanja, naklade dovolj visoke in bralcev dovolj, da je pisatelj že lahko (skromno) živel od pisanja. Pisatelji so v zgodovini imeli pomembno družbeno vlogo; prizadevali so si za priznanje slovenskega jezika v suvereni državi.

H2: Zaradi majhnosti Slovenije le malo pisateljev živi zgolj od svojega ustvarjanja, zato prihodke ustvarjajo tudi na drugih področjih.

Hipoteza je potrjena. Slovenski literarni ustvarjalci so večinoma tako imenovani svobodnjaki ali pa so zaposleni v drugih poklicih, tako da je knjižno ustvarjanje njihova vzporedna poklicna dejavnost. Na voljo imajo nekaj možnosti za dodatni zaslužek, npr. ob obiskih na šolah, v knjižnicah, ampak se je tudi to v zadnjih letih močno zmanjšalo (prej gospodarska kriza, potem epidemija s koronavirusom). Le malo naših književnikov živi od svojega ustvarjanja. Kriva je nizka naklada knjig (med 500 in 1000 knjig, kar komaj pokrije stroške izida), ki je posledica majhnega števila bralcev in kupcev knjig (tudi majhnega trga) ter nizki oziroma skromni honorarji. Če se naklada poveča, npr. zaradi uvrstitve knjige na Cankarjevo tekmovanje, to ne pomeni več zaslužka za avtorja.

H 3: Trije najbolj izposojani pisatelji lahko dostojno živijo zgolj od svojega literarnega ustvarjanja.

Hipoteza je ovržena. V letu 2021 so bili najbolj izposojani slovenski avtorji: na prvem mestu Desa Muck, na drugem Tadej Golob in na tretjem Ivan Sivec; samo Tadej Golob je povedal, da se zadnja leta lahko preživlja s pisateljevanjem.

Desa Muck je že vrsto let najbolj izposojana avtorica v slovenskih knjižnicah in pisateljica, ki jo otroci vedno znova razglašajo za svojo najljubšo, njen opus je izjemno obsežen, kljub temu pa, kot je povedala v preteklih intervjujih, s pisanjem svoji družini ni mogla privoščiti kaj več kot le »povprečno gmotno blagostanje«. Na nek način je za to, da je najbolj izposojana, celo kaznovana – država ji izplača samo še 20 % knjižničnega nadomestila nad preseženo zgornjo mejo 30.000 izposoj v splošnih knjižnicah, kar se ji dogaja že 17 let. Za izposajo njenih knjig v šolskih knjižnicah, pa tako kot vsi ostali avtorji dobi 0 % nadomestila.

Tudi Ivan Sivec je podobno kot Desa Muck že vrsto let med najbolj izposojanimi in priljubljenimi mladinskimi pisatelji. Kljub temu da je najbolj plodovit slovenski pisatelj in že poldrugo desetletje vedno med prvimi tremi najbolj brani slovenskimi pisatelji, je povedal, da od svojega pisateljevanja nikoli ni mogel živeti, zato je bil 40 redno zaposlen kot urednik, pisal pa je v prostem času. Kot razlog, da se v Sloveniji od pisanja ne da živeti, je navedel nizko naklado. Tudi zanj lahko rečemo, da je pri izplačilu knjižničnega nadomestila oškodovan – prejme samo 20 % knjižničnega nadomestila nad preseženo zgornjo mejo 30.000 izposoj v splošnih knjižnicah, medtem ko za izposoje v šolskih knjižnicah ne prejme nadomestila. Tudi njemu se, podobno kot Desi Muck, to dogaja od samega začetka izplačevanja knjižničnega nadomestila.

Tadej Golob je povedal, da zadnja leta oziroma od uspeha kriminalke Jezero (izid 2016) dalje lahko živi od pisateljevanja, pred tem pa je dolga leta delal kot novinar, ker samo od pisateljevanja ni mogel živeti. Glede na to, da je pisati začel leta 2010, je na uspeh čakal kar dolgo. Pisatelj do sedaj zaradi preseganja zgornjega praga izposoj v splošnih knjižnicah še ni bil oškodovan, ker ni presegal zgornje meje izposoj. To se mu je prvič zgodilo lani (2021) in

bo prvič oškodovan ob letošnjem prejemu nadomestila. Tudi on je oškodovan za izposoje v šolskih knjižnicah.

H 4: Država pomaga pisateljem in jih spodbuja k ustvarjalnosti.

Hipoteza je delno potrjena. V Sloveniji ne obstaja ustanova, kjer bi lahko bili pisatelji zaposleni v okviru svojega ustvarjalnega poklica. Obstaja sicer nekaj družbenih mehanizmov, od poplačevanja izposoj njihovih knjig v knjižnicah s knjižničnim nadomestilom, delovne in ustvarjalne štipendije itn., s katerimi lahko pridejo do dodatnih prihodkov za svoje ustvarjalno delo, kar do neke mere lajša njihov ekonomski položaj, pri tem pa ne moremo mimo diskriminatornosti; šolske knjižnice so izvzete iz poplačila knjižničnega nadomestila, najbolj brani avtorji dobijo samo še 20 % nadomestila, otroške knjige krajše od 47 strani pa prejmejo 50 % nadomestila.

Letno je lit. ustvarjalcem namenjeno kar nekaj literarnih nagrad, ki pa niso vse tudi denarne. Za denarne nagrade je treba plačati še davek.

5 ZAKLJUČEK

Ideja o raziskovanju pisateljskega poklica se je rodila konec preteklega šolskega leta, nekje junija 2021, ko sva se z mentorico začeli pogovarjati o področjih raziskovanja, ki me mikajo. Med poletnimi počitnicami sem se trdno odločila, kaj želim raziskati in v začetku šolskega leta sem se lotila dela. Najprej si nisem predstavljala, na kako obsežno (in zahtevno) področje se spuščam. Z nasveti in spodbudami mentorice je delo steklo. Najprej me je čakalo pregledovanje in branje literature, kasneje pa sem prešla na tisti, vsaj meni ljubši in zanimivejši del, ko sem stopila v stik s pisateljicami, pisatelji in založnikom. Začetni strahovi, da morda ne bodo želeli spregovoriti o svojih izkušnjah, so hitro izginili. Z veseljem so se odzvali moji prošnji, prijazno in obsežno odgovorili na moja vprašanja ter mi postregli z veliko dragocenimi informacijami.

Ugotovitve so me kar malo pretresle, saj sem upala, da je položaj (in zaslužek) naših pisateljev bistveno boljši. Če sem bila pred začetkom raziskovanja pretresena nad tem, da so v preteklosti pisatelji živeli revno, sem bila ob koncu raziskovanja nad tem, da se morajo tudi danes, v razviti družbi, zelo boriti za svoje pravice, za pošteno plačilo in nenazadnje za dostojno življenje. Mnogi morajo ob tem, da veliko in dobro pišejo, opravljati še druge službe, da lahko preživijo. Poklic pisatelja je tudi samotarski poklic, navsezadnje je to, da se med sabo malo družijo, razvidno tudi iz njihovih odgovorov. Kljub vsemu je tudi v naši majhni državi nekaj prostora za poklicno pisateljevanje, res pa prostora za veliko poklicnih pisateljev ni.

Nadaljnje raziskovanje bi se moralo dotakniti raziskovanju okoliščin, ki lahko privedejo v izboljšanje položaja slovenskih avtorjev. Nedopustno se zdi, da pisatelji, ki so več let na vrhu po branosti in priljubljenosti, avtorji, ki otroke navdušujejo za branje, poleg tega so prepoznane njihove zasluge za narod in družbo, s pisanjem ne zaslužijo dovolj za dostojno življenje.

6 LITERATURA IN VIRI

VIRI GRADIV

- Aksinja Kermauner: <https://drustvo-dsp.si/pisatelji/aksinja-kermauner/>, dostop 8. 1. 2022.
- Blažina, I.: *Kako otroke navdušiti za branje*. V Delo, Onaplus. Ljubljana, 5. 7. 2020, dostopno na <https://onaplus.delo.si/kako-otroke-navdusiti-za-branje>, dostop 20. 1. 2022.
- Blažina, I.: *Knjiga, kdo bo tebe ljubil*. V Delo, priloga Ona. Ljubljana, 30. junij 2020 (str. 15).
- Bralna značka: <https://www.bralnaznacka.si/sl/>, dostop 1. 3. 2022.
- Bratož, I.: *Izposojena knjiga je lahko polknjiga*. V Delo. Ljubljana, 25. 7. 2021, dostopno na <https://www.delo.si/kultura/knjiga/izposojena-knjiga-je-lahko-polknjiga/>, dostop 16. 1. 2022.
- Desa Muck: <http://muck-blazina.eu/>, dostop 21. 2. 2022.
- Desa Muck: https://sl.wikipedia.org/wiki/Desa_Muck, dostop 22. 2. 2022.
- Dović, M.: *Profesionalizacija slovenskega literarnega proizvajalca*. Založba ZRC, ZRC SAZU. Ljubljana 2006. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1X595AUN/1febe9d0-f697-4e83-ad3d-4af30a35587c/PDF>.
- Dović, M.: *Slovenski pisatelj: Razvoj vloge literarnega proizvajalca v slovenskem literarnem sistemu*. Založba ZRC, ZRC SAZU. Ljubljana. 2007. Dostopno na: <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/887/3762/361-2>.
- Društvo slovenskih pisateljev: <https://drustvo-dsp.si/predstavitev-drustva/>, dostop 24. 1. 2022.
- France Prešeren: http://www.preseren.net/slo/2-4_o_casu_prostoru.asp/, dostop 9. 1. 2022.
- Ifigenija Simonović: <https://drustvo-dsp.si/pisatelji/ifigenija-simonovic/>, dostop 12. 1. 2022.
- Igor Blažina: https://sl.wikipedia.org/wiki/Igor_Bla%C5%BEina, dostop 9. 2. 2022.
- Igor Karlovšek: <https://www.mladinska-knjiga.si/avtorji/igor-karlovsek>, dostop 14. 2. 2022.
- Informacijski sistem Cobiss: <https://www.cobiss.si/cobiss.htm>, dostop 4. 1. 2022.
- Ivan Cankar: <http://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/ivan-cankar/>, dostop 16. 1. 2022.
- Ivan Cankar: <https://www.mladinska-knjiga.si/avtorji/ivan-cankar/>, dostop 15. 1. 2022.
- Ivan Sivec: <https://ivan.sivec.net/>, dostop 28. 2. 2022.
- Janja Vidmar: <https://drustvo-dsp.si/pisatelji/janja-vidmar/>, dostop 25. 12. 2022.
- Javna agencija za knjigo: <https://www.jakrs.si/pogosta-vprasanjapovezave/pogosta-vprasanja>, dostop 1. 3. 2022.
- Josip Jurčič: <https://www.knjiznica-medvode.si/2021/05/02/josip-jurcic-vodilna-osebnost-tistega-casa/>, dostop 10. 1. 2022.

Leskovar, M.: *Primož Trubar kot politični mislec: diplomsko delo*. Univerza v Ljubljani: FDV. 2014. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Leskovar-Mihael.PDF>, dostop 9. 1. 2022.

Mladinska književnost: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2686/1/Blazic_Branja_7.pdf, dostop 15. 11. 2021.

Nataša Konc Lorenzutti: <https://drustvo-dsp.si/pisatelji/natasa-konc-lorenzutti/>, dostop 8. 1. 2022.

Pisateljjevanje: <https://fran.si/>, dostop 2. 11. 2021.

Podatki o izposojanju knjižničnega gradiva: <https://plus.cobiss.si/most-read-web/>, dostop 3. 1. 2022.

Pravilnik o izvajanju knjižničnega nadomestila: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=201638&stevilka=1632>, dostop 20. 1. 2022.

Prešernova nagrada: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7618>, dostop 20. 1. 2022.

Primož Suhodolčan: <https://www.bralnaznacka.si/sl/nastopi-ustvarjalcev/avtorji/suhodolcan-primoz>, dostop 3. 2. 2022.

Priznanje modra ptica: <https://www.mladinska-knjiga.si/o-skupini/knjizne-nagrade/modra-ptica>, dostop 14. 1. 2022.

Priznanje zlata hruška: https://sl.wikipedia.org/wiki/Zlata_hruška/, dostop 3. 1. 2022.

Rastem s knjigo: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/letosnje-solsko-let>, dostop 1. 3. 2022.

Rugelj, S.: *Krčenje – diktatura trga, erozija duha in slovensko knjižno založništvo 2008–2020*. Cankarjeva založba. Ljubljana. 2019.

Sebastijan Pregelj: <https://www.miszalozba.com/avtorji/sebastijan-pregelj/>, dostop 8. 1. 2022.

Slovenski center PEN: <https://www.penslovenia-zdruzenje.si/pen/zgodovina>, 1. 3. 2022.

Slovenski pisatelj: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1X595AUN/1febe9d0-f697-4e83-ad3d-4af30a35587c/PDF>, dostop 28. 12. 2021.

Šolske knjižnice v Celju: <https://plus.si.cobiss.net/opac7/colib/search>, dostop 15. 1. 2022.

Šolske knjižnice: <http://cezar.nuk.uni-lj.si/statistika/>, dostop 15. 1. 2022.

Tadej Golob: <https://maribor24.si/kultura/v-mariboru-danes-sloviti-pisatelj-tadej-golob>, dostop 24. 1. 2022.

Tekmovanje iz slovenščine: <https://www.zrss.si/kategorija/tekmovanja/>, dostop 1. 3. 2022.

Učni načrt za slovenščino: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf, dostop 16. 11. 2021.

Ustava RS: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>, dostop 1. 2. 2022.

Veliki splošni leksikon v osmih knjigah, četrta knjiga Ka–Ma. DZS. Ljubljana. 1997.

Vinko Möderndorfer: <https://drustvo-dsp.si/pisatelji/vinko-moderndorfer/>, dostop 8. 1. 2022.

Zofka Kveder: https://sigledal.org/geslo/Zofka_Kveder/, dostop 17. 1. 2022.

VIRI SLIK

1. E-sporočilo: lastni arhiv.
2. Krivulja (knjižnično izplačilo): lastni arhiv.
3. Janja Vidmar: <https://jana.si/clanek/ljudje/592c0cd9293e2/bodi-clovek-in-ne-rit>, dostop 2. 3. 2022.
4. Debeluška: <https://www.bralnica.com/knjiga/debeluska/>, dostop 1. 3. 2022.
5. Aksinja Kermauner: <https://siol.net/novice/slovenija/drustvo-pisateljev-aksinja-kermauner-naj-bi-pojasnila-razloge-za-odstop-494195>, dostop 1. 3. 2022.
6. Žiga špaget je za punce magnet: <https://www.bukla.si/knjigarna/otrosko-in-mladinsko/dojencki-in-malcki/kartonke-in-tipanke/ziga-spaget-je-za-punce-magnet.html>, dostop 2. 3. 2022.
7. Nataša Konc Lorenzutti: <https://www.miszalozba.com/avtorji/natasa-konc-lorenzutti/>
8. Gremo mi v tri krasne: <https://www.miszalozba.com/knjige/gremo-mi-v-tri-krasne/>, dostop 2. 3. 2022.
9. Ivan Sivec: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Sivec, dostop 2. 3. 2022.
10. Neverjetne počitnice: <https://ivan.sivec.net/portfolio-items/neverjetne-pocitnice/>, dostop 2. 3. 2022.
11. Tadej Golob: <https://maribor24.si/kultura/v-mariboru-danes-sloviti-pisatelj-tadej-golob>, dostop 2. 3. 2022.
12. Jezero: <https://www.goga.si/izdelek/jezero/>, dostop 2. 3. 2022.
13. Zlati zob: <https://www.bukla.si/knjigarna/otrosko-in-mladinsko/od-13-let-dalje/mladinsko-leposlovje/zlati-zob.html>, dostop 2. 3. 2022.
14. Igor Karlovšek: <https://www.mladinska-knjiga.si/avtorji/igor-karlovsek>, dostop 2. 3. 2022.
15. Preživetje: <https://www.bukla.si/knjigarna/otrosko-in-mladinsko/od-13-let-dalje/mladinsko-leposlovje/prezivetje.html>, dostop 2. 3. 2022.
16. Pobeg: <https://www.biblos.si/isbn/9789612724023>, dostop 2. 3. 2022.
17. Sebastijan Pregelj: https://sl.wikipedia.org/wiki/Sebastijan_Pregelj, dostop 2. 3. 2022.
18. V Elvisovi sobi: <https://www.goga.si/en/product/v-elvisovi-sobi/>, dostop 2. 3. 2022.
19. Vrnitev: <https://www.emka.si/webapp/wcs/stores/servlet/sl/emkasi/vrnitev-p-9789612724245>, dostop 2. 3. 2022.
20. Vinko Möderndorfer: <https://drustvo-dsp.si/pisatelji/vinko-moderndorfer/>, dostop 2. 3. 2022.
21. Kit na plaži: <https://www.biblos.si/isbn/9789610142171>, dostop 2. 3. 2022.
22. Kot v filmu: <https://www.dobreknjige.si/Knjiga.aspx?knjiga=102>, dostop 2. 3. 2022.
23. Primož Suhodolčan: <https://solskikomentarji1617.blogspot.com/2017/10/primoz-suhodolcan-kolesar-naj-bo.html>, dostop 2. 3. 2022.
24. Košarkar naj bo: <https://www.biblos.si/isbn/9789612425869>, dostop 2. 3. 2022.
25. Ifigenija Simonović: <https://old.delo.si/kultura/razno/se-se-spomnim-hladu-zelezne-ograjice.html>, dostop 2. 3. 2022.

26. Poljub za princeso Kvakico: <https://www.bolha.com/otroska-literatura/poljub-princesko-kvakico-ifigenija-simonovic-oglas-6531387>, dostop 2. 3. 2022.
27. Desa Muck: osebni arhiv pisateljice, fotografijo je posnela njena hči, ga. Ana Iza Sajko, poslano po e-pošti, 2. 3. 2022.
28. Anica in velika skrivnost: <https://www.emka.si/webapp/wcs/stores/servlet/sl/emkasi/anica-in-velika-skrivnost-p-9789619414439>, dostop 27. 2. 2022.
29. Blazno resno o šoli: https://sl.wikipedia.org/wiki/Blazno_resno_o_%C5%A1oli, dostop 27. 2. 2022.
30. Desa Muck in mag. Igor Blažina: <https://www.slovenskenovice.si/suzy/desa-muck-na-operaciji/>, dostop 27. 2. 2022.